

Ei tietoja, ei tuloja?

Outotec, Attendo ja vastuullinen veronmaksu

Selvitys on tuotettu osana Finnwatchin Kestävän talouden ohjelmaa.
Ohjelmaa tukevat:

Selvitys on saanut tukea myös Liikesivistysrahastolta ja ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyövaroista.

Finnwatch on suomalaisen yritystoiminnan globaaleja vaikutuksia tutkiva kansalaisjärjestö. Finnwatchin taustalla vaikuttaa yhdeksän kehitys-, ympäristö- ja ay-järjestöä: Solidaarisuus, Eettisen kaupan puolesta, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK, Attac, Kirkon Ulkomaanapu, Kepa, Kehys, Dalitien solidaarisuusverkosto ja Maan ystävät.

Selvityksen kirjoittajat: Matti Ylönen, Henri Purje
Taitto: Petri Clusius/Amfibi Ky
Julkaisuajankohta: Lokakuu 2013
Kansikuva: Vegard Hagen

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ	4
ABSTRACT	5
1. JOHDANTO	6
2. MENETELMISTÄ	8
3. VEROPARATIISIT PYÖRITTÄVÄT VEROSUUNNITELUA	9
Verotiedonvaihto on rikki.....	11
4. VASTUULLINEN VERONMAKSU ON KEHITYSPOLITIIKAN YDINKYSYMYS	12
5. SUOMALAISYHTIÖT VEROPARATIISITALOUDESSA	14
Myös julkista rahaa ohjataan veroparatiiseihin	15
6. VEROSUUNNITTELUN MEKANISMIT	16
Alikapitalisointi.....	16
Siirtohintojen vääristely	17
Aineettomat oikeudet.....	17
7. VERONMAKSU YRITYSVASTUUKYSYMYKSENÄ	18
8. MAKSAMME VELKAA – TAPAUS ATTENDO	20
Attendo on merkittävä terveystalouden tuottaja.....	20
Attendon voitot Suomessa menevät velkojen maksuun	21
Myös Ruotsin emoyhtiön voittoja kuluu velkoihin.....	24
Omistusrakenne johtaa veroparatiiseihin.....	26
Luxemburgilaisen konserniyhtiön korkotuotot kuluivat omistajilta otettuihin velkoihin.....	28
Vastuutonta vai vastuullista?	31
Luxemburg on pääomatulojen veroparatiisi.....	32
9. ESIMERKKI TIETOJEN HANKKIMISEN MAHDOTTOMUUDESTA – TAPAUS OUTOTEC	33
Sambia kärsii laittomasta pääomapaosta	35
EU ja Yhdysvallat laajentavat maakohtaista talousraportointia	37
10. YHTEENVETO	38
Tiedonsaanti on liian vaikeaa.....	38
Myös ilman veroparatiiseja voi menestyä	38
Tarvitaan sitovia sääntöjä	38
Verotus vastuulinjauksiin	39
11. SUOSITUKSET	41
Suositukset yrityksille	41
Päätäjille	41
Kansalaisille.....	41
LÄHTEET	42

Tiivistelmä

Suuryritysten verotuksesta on tullut yritys-vastuukysymys samalla, kun yritysten kansainvälinen verosuunnittelu on muuttunut aiempaa aggressiivisemmaksi. Verosuunnittelussa hyödynnetään usein veroparatiiseja, jotka ovat tehneet liiketoimintaa tiukoista salaisuuslaeista.

Käymme raportissa läpi kansainvälisiä aloitteita aggressiivisen verosuunnittelun hillitsemiseksi. Esittelemme keskustelua veronmaksun vastuullisuuden mittaamisesta. Kerromme, kuinka erityisesti kehitysmaat kärsivät kansainvälisen veropoliitiikan porsaanreivistä. Aihetta syvennetään perehtymällä tarkemmin terveydenhuoltoalan suuryhtiön Attendon ja kehitysmaihin kaivosteknologiaa vievän Outotecin verokäytäntöihin.

Veroparatiisit ovat suurin este avoimen tiedonsaannin tiellä. Outotecin esimerkki osoittaa, että tiedonsaanti suuryritysten toiminnasta on hankalaa myös kehitysmaissa. Kyse on merkittävästä esteestä yhtiöiden toiminnasta kiinnostuneille sidosryhmille. Vaikka Outotecin veronmaksu ei ole läpinäkyvää, sen toiminnasta ei löytynyt merkkejä aggressiivisesta verosuunnittelusta tai veroparatiisien käytöstä.

Outotecistä poiketen veroparatiiseilla on keskeinen rooli Attendon omistusrakenteessa, joka johtaa luxemburgilaisen tytäryhtiön kautta Jerseylle rekisteröityyn rahastoon. Kuvaamme Luxemburgista ostettujen tilinpäätöstietojen avulla, miten Ruotsin Attendo Holding AB:tä velkaannutettiin luxemburgilaisesta konserniyhtiöstä Augustus International Sarlista otetuilla korkeakorkoisilla (15%) konsernilainoilla kevääseen 2012 saakka. Attendon voittoja kului konsernin sisäisten velkojen maksuun eikä verotettavaa tulosta juuri jäänyt.

Varsinaisesta liiketoiminnasta syntyi vuosina 2009–2012 noin 2,6 miljardin kruunun voitot samalla, kun konsernin varallisuus kasvoi noin 500 miljoonalla kruunulla. Tämä herättää kysymyksen, miksei toiminnan laajentamisen

investointeja tehty voitoista vaan niitä varten otettiin velkaa.

Luxemburgilaisen Augustus International Sarlin konserniyhtiön saamat korkotuotot kuuluivat nekin velkojen maksuun. Syynä olivat hybridilainat, joita Attendon omistusta hallinnoiva sijoitusyhtiö IK Investment Partners osakkaaneen oli myöntänyt Augustus International Sarlille. Hybridilainoja käytetään OECD:n mukaan usein verosuunnitteluun. Attendo kielsi tällaista tapahtuneen. Myös Suomen Attendon Ruotsista ottamia pankkilainoja hallinnoinut Attendo Intressenter -tytäryhtiö oli velkaannutettu pankkilainojen lisäksi lähes neljän miljardin kruunun konsernilainalla.

Augustus International Sarlin konsernilainotuksesta luovuttiin keväällä 2012. Samalla aiemmat hybridilainat korvattiin uusilla aiempaa suuremmilla hybridilainoilla, jotka nekin otettiin IK Investment Partnersilta ja sen osakkailta. Lisäksi Attendo maksoi osalle omistajistaan miljardin kruunun verran osakepalautuksia. Ne lisäsivät konsernin velkoja yli 100 miljoonalla eurolla.

Yksityistä palvelutuotantoa on kehitetty ja laajennettu Suomessa julkisella tuella samalla, kun suuri osa alan merkittävistä toimijoista on pyrkinyt minimoimaan maksamia veroja. Attendon omistajilta otetut hybridilainat ja heille samaan aikaan maksetut osakepalautukset herättävät yhä kysymyksiä Attendon veronmaksun vastuullisuudesta, vaikka konsernilainauksesta luovuttiin. Tietoja ei saatu liikesalaisuuksien vuoksi tarpeeksi.

Outotecin ja Attendon esimerkit osoittavat tarpeen jatkaa keskustelua yritysten verosuunnittelun rajoista. Tiedonsaannin vaikeus osoittaa, että vastuullisuuslinjaukset eivät yksin riitä. Tarvitaan sitovaa sääntelyä. Tarkeinta olisi velvoittaa yrityksiä raportoimaan maakohtaisesti keskeisistä talousluvuistaan ja konsernirakenteestaan. Näin yritysten sidosryhmille tulisi aito mahdollisuus arvioida yhtiöiden toiminnan vastuullisuutta. Tiedot auttaisivat myös verottajia.

Abstract

As international tax planning by large corporations has become more and more aggressive, payment of taxes by companies has become a matter of corporate accountability. Tax havens, which have made a business out of strict confidentiality laws, are often utilised in tax planning.

This report will cover international initiatives that aim to curb aggressive tax planning. We will take a look at on-going discussion on the criteria that could be used to measure the accountability of corporations with regard to payment of taxes. We will explain how especially developing countries suffer from loopholes in current international tax policy. The report takes a more in-depth look at tax practices by Attendo, a heavy-weight in the healthcare field, and Outotec, a corporation that exports mining technology to developing countries.

Tax havens are the greatest obstacle for open access to information, but Outotec is an example of how difficult it is to access information on the activities of large corporations in developing countries. It is a significant obstacle for the corporation's stakeholders, who want information on the company's activities. We found no evidence of Outotec having utilised aggressive tax planning or tax havens. The company could be more transparent in reporting taxes it pays in countries where it operates.

However, tax havens do play a key role in Attendo's ownership structure, which leads through a Luxembourg-based subsidiary to a fund registered on the island of Jersey. Using financial statements purchased from Luxembourg, we will describe how, up until spring 2012, Attendo Holding AB in Sweden, which owns Finland's Attendo, was driven into debt with high interest intra-group borrowing (15%) from Augustus International Sarl, a Luxembourg-based company that belongs to the group. Attendo's profit was used to pay the group's internal debts; as a result of which there was little taxable profit left.

The interest income accumulated by Luxembourg-based Augustus International Sarl was also used for payment of group debts. This was ensured with so-called hybrid-loans that IK Investment Partners, which owns a large share of Attendo, and its partners had granted to Augustus International Sarl. According to the OECD, hybrid loans

are typically utilised for purposes of tax planning by corporations or their partners. Attendo dismissed claims of any wrong-doing. Subsidiary Attendo Intressenter, which has administered loans Finland's Attendo has taken out from Sweden, has also been driven into debt with not only bank loans, but also nearly four billion kroner in intra-group loans.

In spring 2012, Augustus International Sarl ceased accumulating high interest intra-group debts. At the same time, its previous hybrid loans were replaced with new even bigger hybrid loans, which were also from IK Investment Partners and its partners. At the same time the corporation paid some of its owners one billion kroner in share buybacks. This in turn increased the corporation's debt by over 100 million euros.

The company has used public funding to develop and expand its private service provision in Finland at the same time as a majority of the field's important players have aimed to minimise the taxes they pay. The hybrid loans from Attendo's owners, and the share buybacks they were simultaneously paid for, provoked questions on the accountability of Attendo's tax payments, even though the corporation had ceased its intra-group borrowing. Not enough information could be gathered due to trade secrecy. In its new spearhead project, which aims to prevent tax evasion, the OECD named hybrid loans as one of the key problems in ensuring just payment of taxes.

Outotec and Attendo are examples of why it is necessary to continue discussion on the limits of tax planning by corporations. Additionally, difficulty of access to information proves that it is not enough to just take taxation into account in accountability policy. Binding regulation is a necessity. It would be of utmost importance to oblige corporations to report financial figures and group structure separately for each country they operate in. In this way, a corporation's stakeholders would have a genuine possibility to assess the accountability of their companies, also from the perspective of just taxation. This information would also help tax authorities collect the income due to the state from the corporation's activities.

1. Johdanto

”Verotus on tullut ulos kaapista, eikä sitä saa sinne takaisin. Verot ovat vihdoinkin nousseet osaksi yhtiöiden liiketoiminnan tarinaa. Tämän täytyy näkyä myös siinä, miten veroista puhutaan ja miten niitä hallinnoidaan yrityksissä.” Näin totesi tilintarkastus- ja verosuunnittelupalveluiden suuryhtiö KPMG vuonna 2004 julkaisemassa raportissaan. Sen jälkeen on tapahtunut paljon. Mediassa on ruodittu muun muassa Googlen, Amazonin ja Starbucksin sekä muiden tunnettujen yhtiöiden harjoittamaa verosuunnittelua.¹ Suomessa on kirjoitettu muun muassa Mehiläisen², Terveystalon³ ja Stora Enson⁴ harjoittamasta verosuunnittelusta.

Nyt veroista keskustellaan runsaasti. Talouskriisin köyhdyttämät ja tiukkoihin budjettitavoitteisiin sitoutuneet valtiot janoavat niille kuuluvia verotuloja. Työttömyyden ja kärjistyvien yhteiskunnallisten ongelmien kanssa painivat kansalaiset ovat pettyneitä epäoikeudenmukaiseksi kokemaansa suuryhtiöiden veronkiertoon ja aggressiiviseen verosuunnitteluun. Oikeudenmukaisemman veronmaksun puolesta kampanjoivat kansalaisjärjestöt ovat saaneet paljon huomiota. Media on raportoinut näyttävästi monen valtavan voittoja tekevän monikansallisten jättiyrityksen maksamista olemattoman pienistä veroista.

Veronmaksu on siis alettu nähdä yritysten vastuukysymyksenä. Vastuullinen yritys maksaa veroja sinne, missä se tekee tosiasiallisesti tulosta. Verosuunnittelua ei voida välttää, mutta yhä harvempi hyväksyy voittojen siirtoa veroparatiiseihin kirjanpidollisilla järjestelyillä. Asenneilmapiiriä kuvastaa, että kesäkuussa julkaistussa mielipidekyselyssä 40 prosenttia briteistä ilmoitti olevansa valmiita boikotoimaan veroja vältteleviä yrityksiä.⁵

Käytännöt muuttuvat silti hitaasti. Rikkaiden maiden taloudellisen kehityksen ja yhteistyön

järjestön OECD:n mukaan aggressiivisen verosuunnittelun mittakaava on pikemminkin kasvussa kuin pienenemässä. Ymmärrys yritysten verojen välttelyn mekanismeista on parantunut. Tämän seurauksena hahmotamme entistä paremmin tappioita, joita tästä toiminnasta valtioille syntyy, OECD totesi tammiukuussa 2013 julkaistussa raportissaan.⁶ Tiedonsaanti yritysten sisäisistä rahavirroista on yhä hankalaa. Edes viranomaisilla ei usein ole mahdollisuutta saada tarvitsemiaan tietoja.

Tämä raportti tarkastelee globaalia veroparatiisitaloutta monikansallisten yritysten veronmaksun näkökulmasta. Tavoitteena on avata konkreettisten esimerkkien kautta kansainvälisen yritysverotuksen avainkysymyksiä ja tarjota ratkaisuehdotuksia ongelmiin.

Aihe on erittäin ajankohtainen. Euroopan komissio arvioi, että laitton ja lakien puitteissa tapahtuva aggressiivinen verojen välttely supistaa EU-maiden verotuloja jopa 1 000 miljardilla eurolla vuodessa.⁷ Vaikutukset näkyvät menetettyinä verotuloina, mutta myös vääristyneenä tulonjakona ja ansaitsemattomina kilpailuetuina.

Monikansallisten yritysten laillinen, mutta viime vuosina yhä aggressiivisemmäksi muuttunut verosuunnittelu, on keskeinen syy valtioiden veropohjan vuotamiseen.⁸ Oman lovensa verotuloihin syö myös yritysten lainvastainen veronkierto, jonka mittakaavasta ei ole saatavilla virallista arviota. Sen arviointia vaikeuttaa oikeustapausten puute, joka johtuu muun muassa viranomaisten korkeasta näyttövelvollisuudesta. Vain harva aggressiivisen verosuunnittelun tapaus etenee oikeusistuimiin asti. Lisäksi viranomaisilla on usein puutteelliset resurssit valvontaan ja väärinkäytösten tutkimiseen.

Köyhimmät valtiot kärsivät monella mittarilla mitattuna eniten. Veropako syö niiltä yhteiskunnan kehittämiseen kipeästi tarvittavia

1 Esimerkiksi Murphy 2012.

2 Keskisuomalainen 2011.

3 Helsingin sanomat 2012a.

4 Talouselämä 2012.

5 The Guardian 2013.

6 OECD 2013a, 13.

7 Euroopan komissio 2013a. Summa vastaa yli kuusi kertaa Suomen bruttokansantuloa ja on seitsenkertainen unionin vuosibudjettiin verrattuna.

8 OECD 2013.

resursseja ja varallisuutta. Erään arvion mukaan monikansallisten yritysten siirtohin-
tojen vääristely vie kehitysmailta 160 mil-
jardia dollaria verotuloja vuodessa.⁹ Viral-
lista kehitysapua maksettiin vuonna 2012
yhteensä 126 miljardia dollaria. Kehitysmai-
den laittomasta pääomapaosta suurin osa
johtuu tilastollisten arvioiden mukaan moni-
kansallisten yritysten toiminnasta.¹⁰

Yritysten oikeudenmukaisempi veronmaksu
on lyhyessä ajassa noussut yhdeksi kansain-
välisen talouspolitiikan kärkiaiheista. EU:ssa
on sovittu tai sovitaan myöhemmin tänä
vuonna monista tärkeistä yritystoiminnan ja
rahoituksen avoimuutta lisäävistä lakiuudis-
tuksista¹¹, verot ovat G8- ja G20-maaryhmien
kärkiteemoja, ja OECD valmistelee G20-mai-
den mandaatilla yhtiöverotuksen kansainvä-
listen pelisääntöjen uudistamista.¹²

Euroopan komission mukaan ”veropetokset
ja veronkierto vaikuttavat meidän kaikkien
elämään”. Koska kyse on globaalista, valtioiden
rajat ylittävästä ongelmasta, sen ratkaise-
minen edellyttää komission mukaan nykyistä
tiiviimpää kansainvälistä yhteistyötä.¹³

Viimeisen kahden vuoden aikana yli 60 val-
tiota on liittynyt mukaan järjestelmään, joka
takaa tulevaisuudessa verotietojen auto-
maattisen vaihdon kaikkien järjestelmän
maiden välillä. Tämä OECD:n monenkeski-
nen yhteistyösopimus (*Multilateral Conven-
tion on Mutual Administrative Assistance in
Tax Matters*) on selvä parannus nykytilantee-
seen.¹⁴ G20-maaryhmän teollisuusmaat ja
nousevat kehitysmaat sopivat huhtikuussa
2013 kehittävänsä automaattista ja monen-
keskistä verotiedonvaihtoa uudeksi maail-
manlaajuiseksi standardiksi.¹⁵

Kestäviin ratkaisuihin on silti vielä matkaa.
Tulojen piilottaminen veroparatiiseihin ja
veronmaksulta välttyminen on edelleen liian
helppoa. Siksi yritysten veronmaksua voi ja
pitää tarkastella myös vastuukysymyksenä.
Tämä raportti käsittelee globaalia veropara-
tiisitaloutta monikansallisten yritysten veron-
maksun ja yritysten vastuun näkökulmista.
Se avaa keskustelua siitä, mihin raja vastuulli-
sen ja vastuuttoman veronmaksun väliin tulisi
vetää.

Lukujen 8 ja 9 esimerkitapaukset havainnol-
listavat yritysten verosuunnittelun ja rahoitus-
toiminnan riittämättömän avoimuuden ongel-
mia kahden suomalaisille tutun yrityksen,
terveydenhoitopalveluita tuottavan Attendon
sekä luonnonvarasektorilla toimivan Outo-
tecin avulla. Tavoitteena on myös avata kan-
sainvälisen yritysverotuksen avainkysymyksiä
yleisellä tasolla ja konkreettisten esimerkkien
kautta. Luvussa 10 esitetään Finnwatchin rat-
kaisuehdotuksia ongelmien korjaamiseksi.

Raportti on julkaistu osana Finnwatchin Kes-
tävän talouden ohjelmaa, jonka yhteistyö-
kumppaneita ovat palkansaajakeskusjärjestöt
Akava, SAK ja STTK sekä kansalaisjärjestöt
Kepa ja Attac. Liikesivistysrahasto on myöntä-
nyt ohjelmalle tukea vuodelle 2013.

9 Christian Aid 2008.

10 Kar ja Freitah 2012.

11 Käsittelyssä olleita aloitteita ovat olleet muun
muassa maakohtaisen veroraportoinnin laajen-
taminen (tilinpäätös- ja yhteiskuntavastuuraport-
tointidirektiivit), yhtiöiden todellisten edunsaajien
julkisuuden lisääminen (rahanpesudirektiivi) sekä
automaattinen tiedonvaihto (useita direktiivejä).

12 G8 2013.

13 Euroopan komissio 2013a.

14 OECD 2013b.

15 G20 2013.

2. Menetelmistä

Selvityksen tapaustutkimukset pohjautuvat yritysten julkisiin tilinpäätöstietoihin, vuosikertomuksiin, yhtiöiden antamiin vastauksiin Finnwatchin kysymyksiin, tiedotusmateriaaliin sekä tiedotusvälineissä aiemmin julkaisuihin artikkeleihin.

Ulkomaalaisia tilinpäätöstietoja olemme hankkineet suoraan yhtiöiden eri maiden yhtiörekistereistä. Lisäksi hyödynsimme hollantilaisen Bureau van Dijk -yrityksen Orbis-palvelua, johon on koottu julkisia tilinpäätöksiä eri puolilta maailmaa.¹⁶ Sen antamat tiedot on kuitenkin aina tarkistettu tilinpäätöksistä tai vuosikertomuksista.

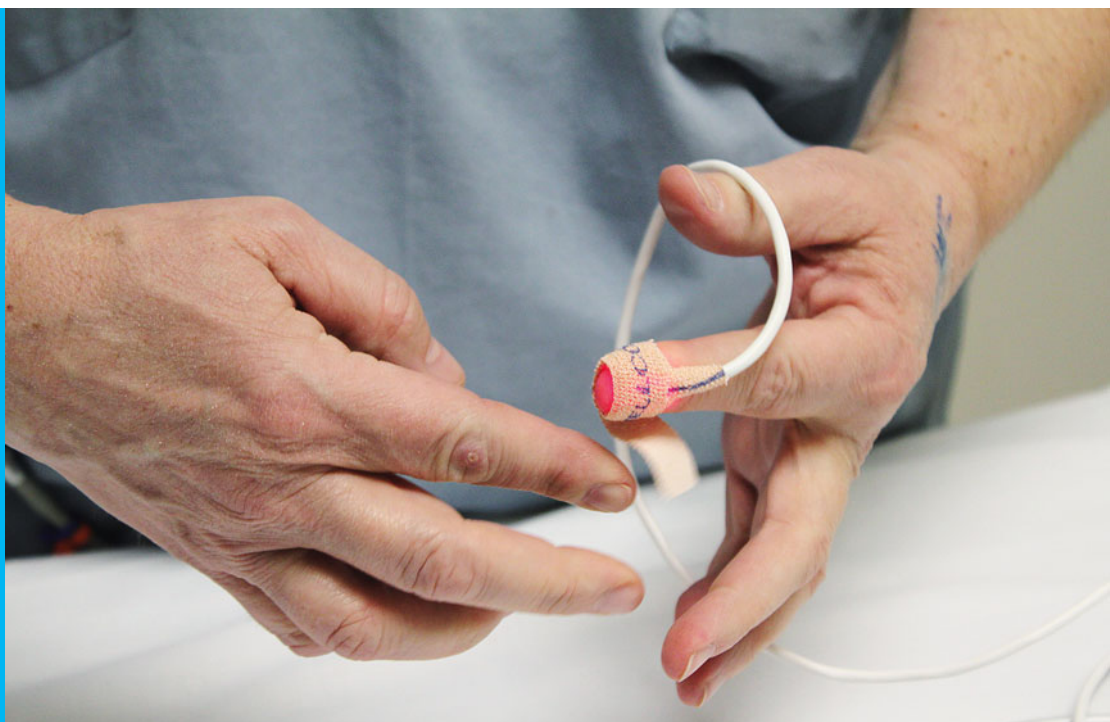
Lisäksi olimme yhteydessä Etelä-Afrikan, Sambian, Ghanan ja Alankomaiden yritystietorekistereistä vastaaviin viranomaisiin

sähköpostitse ja puhelimitse. Sambiassa ja Ghanassa edustajamme kävivät myös henkilökohtaisesti maan kaupparekisteri- ja veroviranomaisten luona.

Finnwatchin tutkimuseettisen ohjeiston mukaisesti käsitellyillä yrityksillä on ollut mahdollisuus tarkistaa itseään koskevien tietojen oikeellisuus ja saada omat kommenttinsa julkaistua selvityksen julkaisun yhteydessä. Kommenttipyyntöt lähetettiin Outotecille, Attendolle sekä Attendon omistusta hallinnoivalle sijoitusyhtiölle IK Investment Partnersille. Kaikki yhtiöt antoivat kommentteja heitä koskeviin osuuksiin ja auttoivat tarkentamaan yhtiöiden toimintaa koskevia faktoja. Niistä vedetyt johtopäätökset ovat Finnwatchin.

16 Ks. <http://www.bvdinfo.com/en-gb/home>

Yritysten veronmaksusta on viime vuosina alettu keskustella vastuukysymyksenä. Suomessa keskustelua on käyty erityisesti terveydenhuoltoalan yhtiöiden harjoittamasta verosuunnittelusta. Kuva: Quinn Dombrowski.

3. Veroparatiisit pyörittävät verosuunnittelua

Veroparatiisit määritellään yleensä OECD:n laatimilla kriteereillä. Sen mukaan veroparatiisit ovat maita tai alueita, joissa on alhainen tai olematon verotus, jotka kieltäytyvät kansainvälisestä tiedonvaihdosta, joissa on tiukka pankki- ja/tai yrityssalaisuus ja joissa toimivilla yrityksillä on tyypillisesti vain vähän todellista liiketoimintaa.¹⁷ Lisäksi ulkomaisiin ja paikallisiin sijoittajiin pätevät eri säännöt. Ulkomaalaisia houkutellaan erityisoikeuksilla ja heille tarjotaan työkaluja välttää kotivaltionsa veroja tai sääntöjä.¹⁸

Veroparatiisien keskeisin ominaisuus on niiden tarjoama salaisuus sijoittajien henkilöllisyydelle ja yritysten tilitiedoille. Tästä syystä veroparatiiseista on alettu viime vuosina käyttää myös nimitystä salaisuusvaltio (engl. *secrecy jurisdiction*, suoraan käännettynä *rahoitussalaisuusalue*). Salaisuuslait ja -käytännöt tekevät mahdolliseksi tulojen piilotelun. Ilman salaisuuslakeja huomattavasti harvempi veroparatiisien asiakas voisi hyötyä alhaisesta verotasosta. Tässä selvityksessä veroparatiiseista ja salaisuusvaltioista puhutaan toistensa synonyymeinä.

Caymansaarten esimerkki havainnollistaa, mistä finanssikeitaissa on kyse: maassa on 57 000 asukasta ja 92 000 yhtiötä. Samat ihmiset saattavat istua kymmenien tai jopa satojen yhtiöiden hallituksessa. Kansainvälisen järjestelypankin BIS:n arvion mukaan Caymansaarilla sijaitsee 1 400 miljardin Yhdysvaltain dollarin edestä yksityistä varallisuutta. Maan bruttokansantuote on hieman yli kolme miljardia dollaria.¹⁹

Veroparatiiseista on tehty useita erilaisia listauksia. Suurimmassa osassa niistä näkyy valtapolitiikka ja maksajan jälki: kansainväliset talousjärjestöt ovat haluttomia kritisemaan

vaikutusvaltaisia jäseniään. Veroparatiisilistoilta harvoin löytyviä valtioita ovat esimerkiksi Luxemburg, Britannia ja Yhdysvallat.

Veroparatiisin määritelmällä on väliä, sillä yhtiöiden läsnäolo veroparatiiseissa on yksi veronmaksun vastuullisuuden luonteva mittari. Mitä vähemmän yrityksillä on toimintaa veroparatiiseissa, sitä vähemmän veroparatiiseilla on asiakkaita. Myös veroparatiisien välillä on keskinäisiä eroja. Caymansaaret on suurempi este kansainvälisen liiketoiminnan ja rahoituksen läpinäkyvyydelle kuin esimerkiksi Alankomaat.

OECD listasi vuonna 2000 hieman alle 40 ”yhteistyöhalutonta” veroparatiisia. Vuoteen 2002 mennessä 31 niistä oli sitoutunut avoimuus- ja tiedonvaihtokäytäntöjensä kehittämiseen ja ne oli siten poistettu listalta. Listalta pääsi pois solmimalla OECD:n mallin mukaisen kahdenvälisen verotiedonvaihtosopimuksen²⁰ 12 muun valtion kanssa. Käytännössä listojen merkitys jäi pieneksi (katso liitetty Verotietojen vaihto on rikki).

Viime vuosina OECD on alkanut avautua sitä kohtaan esitetyle kritiikille. Se on laatinut Global Forum -verkostonsa puitteissa uuden, 14 valtiota ja aluetta kattavan listan.²¹ Sekin on vaatimaton suhteessa salaisuuslakeja markkinoivien valtioiden ja alueiden todelliseen määrään. Uusi lista on joka tapauksessa parannus aiempaan. Esimerkiksi Suomen valtion kehitysrahoituslaitos Finnfund pitäytyy sijoituksista Global Forumin listan maissa. Ranskan hallitus kytki toukokuussa 2013 julkaisemansa 17 veroparatiisin mustan listan osin Global Forumin raporttiin.²² Yhdysvaltojen tilintarkastusviranomaisen GAO kokosi vuonna 2008 oman 50 valtion listansa, jota on sovellettu useissa veroparatiisitalouden kokoa ja vaikutuksia arvioivissa laskelmissa.²³

Tax Justice Network -asiantuntijaverkoston kehittämä *rahoitussalaisuusindeksi* (Financial Secrecy Index) on kattavin

17 Nämä kriteerit sisältyivät esimerkiksi OECD:n ensimmäiseen huomattavampaan haitallista verokilpailua ja veroparatiisitaloutta koskevaan selvitykseen. Ks. OECD 1998.

18 Ks. esim. Palan ym. 2010 ja Shaxson 2012.

19 Tietoja yhtiöiden määrätä löytyy Caymansaarten yhtiörekisterin sivuilta <http://www.ciregistry.gov.ky/pls/portal/url/page/reghome/companies>. UNData, YK:n tilastopalvelu. <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Cayman%20Islands>

20 OECD 2013c.

21 OECD 2013e.

22 Lomas 2013.

23 General Accounting Office 2008.

veroparatiisilistaus. Se pisteyttää 73 valtion ja alueen salaisuuskäytäntöjä. Tulokset suhteutetaan maiden painoon kansainvälisessä taloudessa. Indeksillä lanseerattiin vuonna 2009 ja sitä päivitettiin vuonna 2011. Indeksillä perustuu sekä laadullisiin että määrällisiin kriteereihin.²⁴ Uusi rahoitussalaisuusindeksin mukainen lista julkaistaan loppuvuonna 2013. Toiseksi tuoreimman, vuoden 2011 listan 20 pahimman salaisuusvaltion kärki on lueteltu taulukossa 1.

Taulukko 1. Maailman keskeisimmät rahoitussalaisuusalueet²⁵

1.	Sveitsi
2.	Caymansaaret
3.	Luxemburg
4.	Hongkong
5.	Yhdysvallat ²⁶
6.	Singapore
7.	Jersey
8.	Japani
9.	Saksa ²⁷
10.	Bahrain
11.	Brittiläiset Neitsytsaaret
12.	Bermuda
13.	Britannia
14.	Panama
15.	Belgia
16.	Marshallinsaaret
17.	Itävalta
18.	Yhdistyneet arabiemiirikunnat (Dubai)
19.	Bahama
20.	Kypros

Rahoitussalaisuusindeksi tuo esiin sen, että suuri osa veroparatiiseista on rikkaita pohjoisia valtioita. Joukossa on myös monia suurvaltojen lähipiiriin kuuluvia alueita, jotka ovat edelleen vahvasti riippuvaisia vanhasta emämaastaan. Tärkein veroparatiisijärjestelmää ylläpitävä valtio on Britannia, jonka kanaalisaaret, merten takaiset alueet ja muut puolitsenäiset valtiot muodostavat suuren osan globaalista veroparatiisijärjestelmästä.²⁸

Alankomailla ja Delawarella on keskeinen rooli kansainvälisessä verosuunnittelussa, koska niissä suuri osa ulkomaisesta tulosta on verovapaata tai erittäin alhaisesti verotettua. Myös Irlannin osuus Googlen ja Applen kaltaisten monikansallisten yritysten veronvälttelyssä on saanut runsaasti huomiota. Irlanti on erikoistunut aineettomista oikeuksista saatavien voittojen alhaiseen verotukseen.

EU:ssa on käyty muun muassa Euroopan parlamentin kannustamana keskustelua siitä, tulisiko unionin laatia oma veroparatiisikriteeristönsä.²⁹ Moni EU:n jäsenmaista on kuitenkin veroparatiiseja, jotka tuskin hyväksyvät oma-aloitteisesti niiden liiketoiminnan rajoittamista. Esillä on todennäköisesti tämän vuoksi ollut kriteeristön soveltaminen vain unionin ulkopuolisiin maihin. Se söisi merkittävästi koko hankkeen uskottavuutta.

Valtiovarainministeri Jutta Urpilainen on todennut, että mikäli EU-tason yhteisymmärrystä ei löydy, Suomi voisi pyrkiä laatimaan kriteeristön esimerkiksi Pohjoismaiden tai muiden samanmielisten valtioiden kesken tai vaikka yksipuolisesti.³⁰

24 Ks. <http://www.financialsecracyindex.com/>; Metodologiasta ks. Tax Justice Network 2011a.

25 Tax Justice Network 2011b.

26 Yhdysvaltain sijoitus listalla perustuu siihen, että eräät osavaltiot kuten Delaware, Nevada ja Wyoming tarjoavat useita veroparatiisipalveluita.

27 Myös Saksaan on mahdollista perustaa yhtiöitä, joista saa vain hyvin vähän tietoa. Saksan sijoittautuminen listalle johtuu lisäksi etenkin maan merkittävästä painoarvosta kansainvälisessä taloudessa.

28 Shaxson 2012.

29 Euroopan parlamentti 2013.

30 Urpilainen 2013.

Verotiedonvaihto on rikki

Verotietojen vaihto eri maiden välillä on perinteisesti perustunut OECD:n mallin mukaan tehtyihin verosopimuksiin. Ne ovat kahden tai useamman valtion välisiä sopimuksia, joissa valtiot määrittelevät verotietojen vaihdon säännöt. Tietoja vaihdetaan pääsääntöisesti vain tarkkaan yksilöidyn pyynnön perusteella – ja vain niiden valtioiden kanssa, jotka ovat solmineet sopimuksia keskenään. Kehitysmaat jäävät usein ilman tiedonvaihtosopimuksia.

Vaikka viranomaiset tietäisivät mitä etsivät, ei tarvittavia tietoja välttämättä kerätä tai pyyntöihin saatetaan vastata pitkällä viiveellä. Esimerkiksi vuodesta 2001 asti voimassa ollut sopimusta Yhdysvaltojen ja Jersey saaren välillä oli vuoteen 2009 mennessä hyödynnetty vain viisi kertaa.³¹ Vuonna 2012 Britannia ei ollut käyttänyt kertaakaan Jersey ja Guernseyn veroparatiisien kanssa tehtyjä sopimuksia, jotka olivat olleet voimassa jo kolme vuotta.³² Luvut ovat erittäin pieniä, sillä Jersey on merkittävä veroparatiisi.

Sopimusten neuvottelu on työlästä, minkä vuoksi hyvätuloiset Pohjoismaatkin joutuvat

neuvottelemaan niitä yhdessä. Jotta sopimusjärjestelmä olisi tehokas, jokaisen veroparatiisin tulisi solmia sopimus kaikkien maailman valtioiden kanssa. OECD:n mustalta listalta pois pääsemiseen riittää kuitenkin jo 12 sopimusta. Pienituloiset maat eivät juuri ole saaneet sopimuksia neuvoteltua. Köyhimmät maat tarvitsisivat tiedonvaihtoa kaikista kipeimmin, mutta eivät siitä pysty hyötymään.

Viimeisetkin maat, Andorra, Liechtenstein ja Monaco, pääsivät pois OECD:n vuoden 2009 listalta vielä samana vuonna.³³ Silti oli selvää, että ongelmaa ei oltu ratkaistu. Viime vuosina G20-maat ja Euroopan unioni ovat alkaneet puhua yhä vahvemmin automaattisen, monenkeskisen tiedonvaihdon puolesta.

Monenkeskisessä järjestelmässä vältyttäisiin työläiltä sopimusneuvotteluilta, ja myös kehitysmaat voisivat päästä osallisiksi tiedonvaihtoon. Automaattisuus takaisi sen, että tiedot olisivat helposti verottajien saatavilla. Esimerkiksi Pohjoismaiden kesken tällainen järjestelmä on jo nyt toiminnassa. OECD kehittää myös omaa monenkeskisen tiedonvaihdon järjestelmäänsä.

31 The Guardian 2009.

32 The Guardian 2012.

33 OECD 2013d.

4. Vastuullinen veronmaksu on kehityspolitiikan ydinkysymys

Veronmaksun tulisi olla keskeinen vastuukysymys missä tahansa maassa toimiville yrityksille. Vastuullisella veronmaksulla on kuitenkin erityisen suuri merkitys kehitysmaissa. Syyt tähän löytyvät kansainvälisen veropoliitiikan rakenteista, monen kehitysmaan julkishallinnon niukoista resursseista ja toimimattomuudesta, epätasapainoisista valta-asemista pienten kehitysmaiden ja suuryhtiöiden välillä, sekä etenkin monien pienempien kehitysmaiden riippuvuudesta ulkoa tulevista investoinneista.

Kehitysmaista ja nousevista talouksista on tullut tärkeä toiminta-alue monelle suomalaisyritykselle. Tämä lisää entisestään painetta veronmaksun vastuukysymysten huomiointiin myös Suomessa.

YK:n kehitysjärjestön UNDP:n arvion mukaan vuosina 1990–2008 vähiten kehittyneistä 48 maasta³⁴ virtasi laittomasti ulos miltei 250 miljardia Yhdysvaltain dollaria. Mukaan laskettiin varat, joiden ansaintatavan, siirron tai sijoitustavan arvioitiin rikkovan jonkin maan lakeja. Afrikan maiden osuus summasta oli yli kaksi kolmannesta. Valtaosa varoista päätyi vauraisiin länsimaihin.

Ylivoimaisesti suurin syy pääomapakoon vähiten kehittyneistä maista on kansainvälisen kaupan hintojen vääristely. Tämä rikkoo lain kirjainta, vaikka siitä ei yleensä joudukaan rikosoikeudelliseen vastuuseen. Jos viranomaiset huomaavat väärinkäytöksen, seurauksena on yleensä vain oikaisu tytäryhtiöiden välillä käytävässä kaupassa käytäviin siirtohintoihin. Laittomien rahavirtojen

volyyymi on kasvanut tasaisesti kansainvälisen kaupan lisääntymisen myötä.³⁵

Kun UNDP laski yhteen köyhimpien maiden vastaanottaman kehitysavun ja yksityiset rahalähetykset sekä laittoman pääomapaon ja julkisen velan hoitokustannusten kaltaiset ulospäin suuntautuvat rahavirrat, kävi ilmi, että maailman köyhimmät valtiot olivat rahoittaneet muuta maailmaa kyseisellä 18 vuoden ajanjaksolla lähes 200 miljardilla dollarilla. Kymmenen suurinta menettäjää olivat järjestyksessä Bangladesh (34,8 miljardia dollaria), Angola (34), Lesotho (16,8), Tsad (15,4), Jemen (12), Nepal (9,1), Uganda (8,8), Burma/Myanmar (8,5), Etiopia (8,4) ja Sambia (6,8).³⁶

Mitä köyhemmästä maasta on kyse, sitä pienempi on verotulojen osuus bruttokansantuotteesta. OECD:n jäsenmaissa verokertymä vastaa keskimäärin yli 35 prosenttia kansantuotteesta, mutta vastaava osuus alhaisimman tulotason valtioissa on vain 13 prosenttia (ks. taulukko 2).

Taulukko 2. Verokertymä prosentteina bruttokansantuotteesta eri maaryhmissä keskimäärin³⁷

Alhaisimman tulotason maat	13
Alemman keskitulotason maat	17,7
Ylemmän keskitulotason maat	20,7
Korkean tulotason maat / OECD:n jäsenvaltiot	35,4

34 YK:n määritelmän mukaan vähiten kehittyneet maat (least developed countries) ovat valtioita, joilla on hyvin alhainen bruttokansantuote henkeä kohden, alhainen sijoitus inhimillisen kehityksen asteikolla sekä "haavoittuvainen talousjärjestelmä". Tällä hetkellä listalla on 49 valtiota, joiden yhteenlaskettu väestömäärä on vajaat 900 miljoonaa ihmistä. Ks. esim. <http://www.unohrls.org/en/ldc/25/> (2.5.2013).

35 UNDP 2011.

36 UNDP 2011, 12.

37 Britannian parlamentti 2012.

Myös veropohjissa on huomattavia eroja valtioiden välillä. Kehitysmaiden keskinäiset erot ovat suuria. Henkilötuloverotuksen merkitys on niissä kuitenkin keskimäärin pieni ja erilaisten kaupan ja muuhun yritystoimintaan liittyvien verojen rooli suuri.³⁸

Aiemmin tullit muodostivat keskeisen osan monen kehitysmaan tuloista, mutta kansainvälisen kaupan vapauttamisen myötä niiden merkitys on vähentynyt selvästi. Useissa kehitysmaissa (monikansallisten) suuryritysten suhteellinen osuus verokertymästä on hyvin huomattava.³⁹ Tästäkin syystä yritysten lisääntynyt veronvälttely ja voiton siirtely veroparatiiseihin on niiden kannalta vakava ongelma.⁴⁰ Aggressiivinen veronvälttely ja pääomien siirtäminen pois kehitysmaista syövät kipeästi kaivattuja resursseja yhteiskunnan perustoiminnoista ja heikentävät ihmisoikeuksien toteutumista.⁴¹

38 Britannian parlamentti 2012.

39 Britannian parlamentti 2012. Esimerkiksi mittavista luonnonvaroistaan tunnetussa Nigeriassa verotulot vastaavat vain reilua 12 prosenttia kansantuotteesta, kun esimerkiksi Namibiassa osuus on lähes 32 prosenttia.

40 Veropohjan kaventumisesta ja yritysten voiton siirtelystä, ks. OECD 2013a sekä Action for Economic Reforms ym. 2013.

41 Esimerkiksi Christian Aid -järjestö on tuoreessa raportissaan nostanut esiin yritysten veronvälttelyn ja nälkäongelman välisen yhteyden Intiassa, El Salvadorissa ja Ghanassa. Christian Aid 2013.

Ranskan ja Britannian välissä sijaitseva Jersey saari on yksi Euroopan merkittävimmistä veroparatiiseista. Finanssisektorin kasvu on nostanut saaren hintatasoa ja vienyt elintilaa perinteisiltä elinkeinoilta kuten turismilta, maanviljelykseltä ja kalastukselta. Kuvassa Jersey'n Goreyn kylän satama. Kuva: Tom Page.

5. Suomalaisyhtiöt veroparatiisitaloudessa

Suomesta tulee vähän suuria, monikansallisesti toimivia yrityksiä.⁴² Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2010 Suomessa pääkonttoriaan pitävillä yrityksillä oli 4 733 tytäryhtiötä 118 eri maassa. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli vajaat 180 miljardia euroa.⁴³ Toiminnassa painottuivat Eurooppa ja Aasia, kun katsotaan tytäryhtiöiden ja henkilöstön määrää. Suomalaisyrityksillä oli 55 tytäryhtiötä ja noin 4 800 työntekijää Afrikassa.⁴⁴

Suomalaisten suuryhtiöiden verosuunnittelu on noussut julkisuudessa esiin etenkin journalistien tuottamien tapaustutkimusten kautta. Tilastotietoja on saatu lähinnä verottajan tuottamista tiedoista oikaisuista, joita verottaja on tehnyt suuryritysten siirtohinnoitteluun. Yrityskonsernien sisäisessä kaupassa käytettyjä siirtohinnoja valvoi verottajalla pitkään vain muutama verotarkastaja.

Näillä resursseilla yritysten verotettavaan tuloon eli voittoihin tehtiin vuonna 2011 noin 240 miljoonan euron edestä lisäyksiä, kun yhtiöiden katsottiin käyttäneen vääriä siirtohinnoja. Voittoihin tehdyt lisäykset toivat valtiolle 60 miljoonaa euroa verotuloja.⁴⁵

Vuoden 2012 tammikuussa Konserniverokeskuksessa käynnistynyt kolmevuotinen siirtohinnoitteluhanke on parantanut tilannetta. Tällä hetkellä siirtohinnoittelua selvittää 38 henkeä.⁴⁶ Valtiovarainministeri Jutta Urpilaisen mukaan hanke kasvatti veropottia 80 miljoonalla eurolla ensimmäisen vuoden aikana.⁴⁷

Verottajan voimavarat kansainvälisen veronkierron hillitsemiseksi ovat kuitenkin edelleen jäljessä naapurimaistamme. Veroparatiiseihin liittyviä verotarkastuksia hoitaa verottajalla 14 tarkastajaa. Tanskassa heitä on 40, Norjassa 100 ja Ruotsissa 200.⁴⁸

Verohallinto on arvioinut, että Suomi menettää vuodessa noin 320 miljoonaa euroa verotuloja sen vuoksi, että suuryritykset eivät käytä konsernin sisäisessä kaupassa markkinaehtoisia hintoja.⁴⁹ Arvio ei sisällä sellaisesta verosuunnittelusta aiheutuvia verotulojen menetyksiä, joissa käytetään markkinaehtoisia hintoja. Esimerkiksi aineettomien oikeuksien omistus voidaan usein keskittää helposti johonkin matalan verotuksen valtioon.

Esiin tulleet esimerkkitapaukset viittaavat siihen, että suomalaisetkin yritykset käyttävät hyväkseen erilaisia verosuunnittelukeinoja. Haastatteluissa eräät suomalaisyritykset ovat avoimesti myöntäneet veronäkökulmien vaikuttaneen merkittävästi esimerkiksi konsernin liiketoimintamallin valintaan.⁵⁰

Verottaja on havainnut tapauksia, joissa Suomessa verotettavaa tuloa pienennetään painottamalla yhtiön rahoitusrakennetta vieraalla pääomalla eli lainarahalla (ks. alikapitalisointi / luku 6).

Veroparatiisitalous liittyy myös yritysten osakkeenomistajien omistusjärjestelyihin. Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle vuonna 2010 tehdyn raportin mukaan kansainväliseen sijoitustoimintaan liittyvän harmaan talouden määrä on Suomessa vähintään 700 miljoonaa euroa vuodessa.

Raportissa arvioidaan Suomen menettävän vuosittain 300–600 miljoonaa verotuloja tuntemattomille ulkomaisille edunsaajille maksetuista osingoista. Noin 90 prosenttia suomalaisten kansainvälisen sijoitustoiminnan tuotoista jätetään ilmoittamatta verottajalle. Lisäksi Suomen arvioidaan menettävän vähintään 800 miljoonaa euroa vuodessa kansain-

42 Helsingin pörssissä oli kesäkuussa noin 25 yhtiötä, joiden markkina-arvo oli vähintään miljardi euroa. Kauppalehti 2013.

43 Konsolidoimaton luku eli sisältää myös konsernien sisäisen kaupan.

44 Tilastokeskus 2012.

45 Verohallinto 2012a.

46 Verohallinto 2012b ja Verohallinto 2012c.

47 Urpilainen 2013. Tarkemmin ottaen verottaja teki ensimmäisen vuoden aikana noin 300 miljoonan euron edestä lisäysehdoituksia tarkastamiensa yhtiöiden verotettavaan tuloon. Mikäli kaikki nämä lisäysehdoitukset toteutuvat ehdotetun kaltaisina, verojen määrä kasvaa mainitulla 80 miljoonalla eurolla.

48 Kuortti 2013.

49 Finér 2012, 2.

50 Finér 2012, 34–37.

Myös julkista rahaa ohjataan veroparatiiseihin

Suomen työeläkeyhtiöiden sijoituksia on järjestetty huomattavia määriä tunnettujen veroparatiisien kautta. Suomen Pankin tilastojen mukaan pelkästään Luxemburgissa on yli 14 miljardin edestä eläkeyhtiösijoituksia. Suuri osa näistä sijoituksista on tehty sijoitusrahastoihin. Suuret kansainväliset sijoitusrahastot on usein rekisteröity veroparatiisiin.⁵¹

Myös ulkoasianministeriön alaisuudessa toimivalla valtion kehitysrahoituslaitoksella

Finnfundilla on sijoituksia noin 30 veroparatiisirahastossa. Finnfund perustelee tätä medialle antamassaan lausunnossa rahoitusmarkkinoiden "kansainvälisillä käytännöillä".⁵² Finnfund on kuitenkin vuoden 2012 lopulla päättänyt vetää sijoituksensa OECD:n Global Forumin nimeämistä "yhteistyöhaluttomista rahoituslainsualueista".⁵³ Käytännössä tämä tarkoittaa vain luopumista yhdestä panamalaisesta rahastosta.

väliseen sijoitustoimintaan liittyvän veronkierron vuoksi.⁵⁴

Yhtiöiden osinkotuloista ja myyntivoitoista maksettavia veroja on mahdollista kiertää käymällä kauppaa ulkomaisen pankin tai omaisuudenhoito-yhtiön avulla. Kun tiedot eivät siirry automaattisesti Suomen verotajalle (ks. laatikko Verotiedonvaihto on rikki), jää tulojen ilmoittaminen omantunnon kysymykseksi. Kiinnijäämisen riski on hyvin pieni.

Suomen nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa nimettömän sijoittamisen Suomen ulkopuolella asuville tarkoitetun hallintarekisterin avulla. Esimerkiksi Nokian omistajista useampi kuin neljä viidestä toimii hallintarekisterin kautta, jolloin ilmi käy ainoastaan osakkeita hallinnoivan pankin tai muun palveluntarjoajan nimi. Todellisesta omistajasta edes viranomaisilla ei ole mitään tietoa. Siten viranomaiset eivät voi valvoa, maksetaanko verot osakkeiden myyntivoitoista ja osakkeista oikein.⁵⁵

Monet poliitikot, yritykset, liike-elämän etujärjestöt ja virkamiehet ovat ajaneet hallintarekisterin laajentamista siten, että se olisi myös

suomalaisten sijoittajien käytössä. Hankkeella on ollut paljon vastustajia, ja se on toistaiseksi jäissä. On mahdollista, että hallitus antaa asiasta esityksen vuonna 2014.⁵⁶

EU:ssa valmistellaan tätä kirjoittaessa jäsenmaiden arvopaperimarkkinoiden harmonisointiin tähtäävää direktiivi-uudistusta. Se saattaa aiheuttaa Suomelle paineita laajentaa hallintarekisteriä.⁵⁷ Tämä olisi vastoin hallitusohjelman kirjauksia⁵⁸ sekä hallituksen julkilausumia rahoituksen avoimuuden lisäämisestä ja veroparatiisitalouden kitkemisestä.

Toisaalta Yhdysvallat on vaatinut EU:lta parempia tietoja EU:n alueelle sijoittavista Yhdysvaltojen kansalaisista. Jos ja kun tietoja aletaan toimittaa nykyistä enemmän Yhdysvaltoihin, voi myös EU:n jäsenmaille tulla jatkossa enemmän tietoja muihin EU:n jäsenmaihiin tehdyistä sijoituksista.⁵⁹

51 Helsingin Sanomat 2013a.

52 Iltalehti 2013.

53 Ulkoasianministeriö 2012, 2.

54 Hirvonen ym. 2010.

55 Kullas 2012 ja Hanska 2011.

56 Helsingin Sanomat 2013b.

57 Euroopan komissio 2013b, ks. myös Ylönen 2013.

58 Hallitusohjelman (Valtioneuvosto 2011, s. 16) mukaan "hallintarekisteröintiä kehitetään viranomaisten tiedonsaannin ja kansainvälisen viranomaisyhteistyön turvaamiseksi ja veronkierron estämiseksi". On vaikea nähdä, kuinka rahoituslainsualueiden laajentaminen palvelisi näitä tavoitteita.

59 Verotusneuvos Markku Hirvosen esitys Transparency Internationalin tilaisuudessa 9.10.2013.

6. Verosuunnittelun mekanismit

Yritysten laillinen ja lain harmaalle alueelle sijoittuva verosuunnittelu perustuu kolmeen perusmekanismiin ja niiden sovelluksiin. Mekanismit ovat:

1. Alikapitalisointi eli korkean verotuksen maassa toimivien ja/tai merkittävää liikevaihtoa tekevien tytäryhtiöiden velkaannuttaminen matalan veroasteen tytäryhtiöille. Konsernin sisäisiä rahoitusjärjestelyjä on mahdollista hyödyntää myös muilla keinoilla, esimerkiksi niin sanotuilla hybridirahoitusinstrumenteilla.⁶⁰
2. Konsernin tytäryhtiöiden välisessä kaupassa käytettävien siirtohintojen ja konsernirakenteen suunnittelu siten, että tulosta näytetään keinotekoisesti matalan verotuksen valtioissa tai maissa, joissa tarjotaan erityisiä veroetuja.
3. Yrityksen aineettomien oikeuksien keskittäminen matalan verotuksen valtioissa toimiville tytäryhtiöille, joille muut tytäryhtiöt maksavat markkinaehtoisia tai keinotekoisia korkeita maksuja näiden oikeuksien käytöstä.

ALIKAPITALISOINTI

Alikapitalisoinnissa korkean verotuksen maissa toimivia tytäryhtiöitä velkaannutetaan keinotekoisesti. Usein kyse on lainoista, jotka on otettu saman konsernin matalan verotuksen maassa toimivalta yhtiöltä.⁶¹ Korkotulot siirtävät konsernin tulosta matalan verotuksen valtioon. Konsernin tytäryhtiöiden välisissä lainoissa saatetaan myös periä normaalia matalampaa tai korkeampaa korkoa, mikä muistuttaa yllä kuvattua siirtohinnoittelun väärinkäyttöä.

Suomessa alikapitalisointia on tehty esimerkiksi perustamalla suomalaisen yrityksen osakkeiden ostamista varten holding-yhtiö, joka

omistaa varsinaista liiketoimintaa harjoittavat tytäryhtiöt Suomessa. Liiketoimintaa harjoittavat tytäryhtiöt maksavat holding-yhtiölle niin sanottua konserniavustusta, jolloin niiden tuotto siirtyy holding-yhtiön tuotoksi. Holding-yhtiö lainaa rahaa ulkomaiselta matalan verotuksen maassa sijaitsevalta konserniyhtiöltä, ja tällä rahalla ostetaan esimerkiksi ostetaan tytäryhtiöiden osakkeita. Tämän seurauksena holding-yhtiö voi vähentää korkotuloja verotuksessa, ja voitto siirtyy korkotuotoina matalan verotuksen maahan.

Myös hybridirahoitusinstrumentteja voidaan käyttää alikapitalisointiin. Hybrideiksi kutsutaan yhtiömuotoja, joita kohdellaan eri tavoin eri maissa: toisessa niitä pidetään erillisinä verovelvollisina yhtiöinä ja toisissa läpivirtausyksikköinä, joiden veroista omistajat vastaavat. Niitä käyttämällä on mahdollista saavuttaa esimerkiksi verovähennys samasta tulosta kahteen kertaan kahdessa eri maassa.⁶²

Hybridilainat ovat eräänlaisia osakesijoituksen ja velkakirjan välimuotoja. Niillä ei tyypillisesti ole tarkkaan määriteltyä takaisinmaksupäivää eikä välttämättä edes ennalta määrättyä korkoa. Konkurssitilanteessa niillä on kuitenkin parempi suoja kuin osakesijoituksilla. Rahoitusala kehittää jatkuvasti uusia hybridinstrumentteja. Hybridi-instrumentit vauhdittavat aggressiivista verokilpailua ja hankaloittavat yhtiöiden taloudellisen aseman arviointia.⁶³ Niiden käytön hillitseminen verosuunnittelussa on yksi OECD:n verotyön painopiste.⁶⁴

Alikapitalisointiin on monissa maissa yritetty puuttua kansallisen lainsäädännön keinoin asettamalla absoluuttisia tai velkaantumisasteen (oman ja vieraan pääoman suhde) mukaisia rajoja sille, kuinka paljon korkomenoja samaan konserniin kuuluvien yhtiöiden välisissä velkajärjestelyissä saa vähentää. Suomen hallitus on päättänyt tiukentaa korkovähennysoikeutta vuoden 2014 alusta lähtien.⁶⁵

60 OECD 2012. Hybridirahoitusinstrumenteilla tarkoitetaan yritysrahoitusvälineitä, joilla on sekä suorien sijoitusten että velan piirteitä. Niitä voidaan hyödyntää verosuunnittelussa, koska ne saatetaan tulkita toisissa maissa velaksi ja toisissa omaksi pääomaksi. Omalle pääomalle maksettu tuotto (osinko) on tyypillisesti verovapaata kun taas velan korot ovat vähennyskelpoisia verotettavasta tulosta.

61 Vastaava esimerkki on annettu julkaisussa Eurodad 2012.

62 OECD 2012.

63 Kansainvälinen selvittelypankki 2009.

64 OECD 2013a.

65 Valtioneuvosto 2012a.

SIIRTOHINTOJEN VÄÄRISTELY

Toinen mekanismi on siirtohintojen vääristely. Yrityskonsernien sisäisessä tytäryhtiökaupassa sovellettujen siirtohintojen käyttöä ohjaavat kaksi kansainvälistä sopimusta, YK:n ja OECD:n mallisopimukset. Näistä OECD:n sopimus on laajemmin käytössä. Tärkein OECD:n mallisopimuksen taustalla oleva sääntö on niin sanottu markkinaehto-periaate (arms length principle): samaan konserniin kuuluvien yhtiöiden välistä kauppaa tulisi käydä samoilla hinnoilla kuin jos kauppaa kävisivät kaksi toisistaan riippumatonta yritystä.

Markkinaehtoisten hintojen määrittely ei ole helppoa. Esimerkiksi samoja matkapuhelimia voidaan myydä eri hinnoilla Suomessa, Intiassa ja Norjassa. Vielä mutkikkaammaksi hinnan määrittäminen tulee, kun kauppaa ei käydä konkreettisilla tavaroilla, vaan palveluilla, tavaramerkeillä ja rojalteilla. Mikä on käypä hinta markkinoinnin konsulttipalvelusta? Siitä voidaan tapauksesta riippuen päästä yksimielisyyteen, mutta mikä voisi olla käypä hinta yrityksen sisäisestä konsulttipalvelusta, joka liittyy vain kyseisessä yrityksessä käytettävään tietojärjestelmään?

Käytännössä yritysten välistä kauppaa käydään vain harvoin avoimesti markkinoilla. Sen sijaan kauppa perustuu yritysten välisiin sopimuksiin, joita suojaa liikesalaisuus. Sen vuoksi tuotteille tai palveluille on vain poikkeustapauksissa olemassa vertailukelpoisia markkinahintoja. Siten konsernien sisäisessä kaupassa käytetyt hinnat ovat aina väistämättä arvioita.

Hintojen määrittely on sitä hankalampaa, mitä abstraktimmasta ja harvinaisemmasta hyödykkeestä tai palvelusta on kyse. Yritykselle on melko riskitöntä hinnoitella tuotteet ja palvelut suunnilleen markkinaehtoisesti, mutta viilaamalla hintoja tapauskohtaisesti hieman ylös- tai alaspäin. Jos hinnat pysyvät suurin piirtein markkinaehtoisella tasolla, on riski kiinni jäämisestä ja jälkiveroista pieni. Suurilla myyntivolyyymeillä voi kuitenkin olla huomattava vaikutus yhtiön voittoihin.

Siirtohinnoittelun tuomia mahdollisuuksia voi käyttää hyväksi myös röyhkeämmin

hinnoitteleamalla tuotteet selkeästi yli- tai alihintaisiksi. Tämä voi olla kannattavaa, jos rangaistukset ovat pienet suhteessa todennäköisiin voittoihin tai mikäli verohallinnon resurssit tutkia siirtohintojen oikeellisuutta ovat puutteelliset. Jälkimmäinen ongelma on erityisen akuutti monissa globaalien Etelän maissa, joissa verohallinnon resurssit ja toimintakyky on heikko.

AINEETTOMAT OIKEUDET

Aineettomien oikeuksien avulla tehty verosuunnittelu on herättänyt paljon keskustelua viime aikoina. Yhä suurempi osa maailmankaupasta ja yhtiöiden sisäisestä arvonn muodostuksesta syntyy nykyään patenteista, tavaramerkeistä ja muista aineettomista oikeuksista. Näiden hintojen määrittäminen on kaikkein vaikeinta. Aineettomat oikeudet ovat luonteeltaan ainutkertaisia eikä niille siten koskaan löydy vertailukelpoisia hintoja markkinoilta.

Yhtiöt voivat keskittää täysin laillisesti aineettomien oikeuksien omistuksensa Irlantiin tai johonkin muuhun matalan verotuksen valtion. Samalla tulosta näytetään enemmän Irlannissa. Irlanti verottaa aineettomista oikeuksista saatavia tuloja vain 12,5 prosentin verokannan mukaan. Lisäksi se käy aggressiivista verokilpailua poikkeussäännöllä, jonka mukaan irlantilaisyhtiöitä ei veroteta lainkaan jos niiden johtaminen ja muu toiminta hoidetaan kokonaisuudessaan ulkomailta käsin. Esimerkiksi Google on hyödyntänyt tätä mahdollisuutta verosuunnittelussaan.⁶⁶

OECD vastasi aineettomilla oikeuksilla tehtävän verosuunnittelun ongelmiin vuonna 2013 käynnistämällä uudella hankkeella (Base Erosion, Profit Shifting BEPS). Sen viisitoista kohtaisen toimintasuunnitelman tavoitteena on sopia muun muassa uusista säännöistä, jotka estäisivät aineettomilla oikeuksilla tehtävää voittojen keinotekoista siirtämistä matalan verotuksen maihin.⁶⁷ Aikataulu on kunnianhimoinen, sillä tuloksia pitäisi tulla jo vuoden 2015 loppuun mennessä.

⁶⁶ Maples & Calder 2012. Valmiiksi alhaista 12,5 prosentin verokantaa on usein mahdollista keventää edelleen, sillä näistä tuloista on mahdollista tehdä useita erilaisia verovähennyksiä.

⁶⁷ OECD 2013a.

7. Veronmaksu yritysvastuukysymyksenä

Yritysvastuukeskustelussa on pitkään keski-tytty yritysten toiminnan välittömiin sosiaaliin ja ympäristövaikutuksiin. Viime vuosina tilanne on kuitenkin muuttunut nopeasti ja yritysten veronmaksua on alettu tarkastella vastuukysymyksenä.⁶⁸

Tämä sopii yhteen Euroopan komission vuonna 2011 päivitetyn yritysvastuun määritelmän kanssa: yrityksillä on vastuu niiden toiminnan yhteiskunnallisista vaikutuksista.⁶⁹ Sama ajatus sisältyy Suomen hallituksen vuonna 2012 hyväksymään yhteiskuntavastuun periaatepäätökseen.⁷⁰ Euroopan unionin komission mukaan ”aggressiivista verosuunnittelua voidaan pitää yritysten yhteiskuntavastuun periaatteiden vastaisena”.⁷¹

Veronmaksun vastuullisuus on herättänyt viime aikoina kasvavaa kiinnostusta myös tutkijoiden ja kansalaisjärjestöjen keskuudessa. Erilaisten julkaisujen ja akateemisten keskustelujen pohjalta on mahdollista haarukoida joukko toimia ja periaatteita, joita vastuullinen yhtiö soveltaisi veronmaksussaan.⁷²

1. Veronmaksu kuvastaa yrityksen taloudellista toimintaa. Verot maksetaan eri toimintamaissa niissä tapahtuvan tosiasiallisen aktiviteetin ja arvonnäkökulman mukaisesti.⁷³
2. Verosuunnittelussa noudatetaan paitsi lain kirjainta myös sen henkeä ja tavoitetta. Puutteellisen sääntelyn luomia porsaanreikiä ei hyödynnetä lakien ja sääntöjen

tavoitteiden vastaisten veroetuuksien hankkimiseen.

3. Yhtiöllä on julkinen verostrategia tai -ohjesääntö, jonka valmistelussa on osallistettu keskeisiä sidosryhmiä, ja se tiedottaa veronmaksustaan avoimesti ja ymmärrettävästi.
4. Yhtiö julkistaa maksamansa verot, voitot, liikevaihdon, konsernin sisäiset rahoitusjärjestelyt, palkat ja työntekijöiden määrän toimintamaakohtaisesti eriteltyinä.
5. Yhtiö ei hyödynnä veroparatiiseja, salaisuusvaltioita tai läpinäkymättömiä omistumuotoja veronvälittelytarkoituksessa.
6. Yhtiö julkistaa konsernirakenteensa sekä tosiasialliset omistajansa ja edunsaajansa.
7. Yhtiö ei väärinkäytä valta-asemaansa epäreilujen tai hyvistä verokäytännöistä poikkeavien veroetuuksien saavuttamiseksi kun se neuvottelee valtioiden kanssa. Yhtiöiden ja toimintamaiden välisten sopimusten tulisi olla tasapainoisia sekä hyödyllisiä ympäröivän yhteiskunnan kannalta.

Maailmassa tuskin on yhtään monikansallista yritystä, joka noudattaisi listauksen kaikkia kohtia. Yhtiöt varjelevat erityisesti tarkkojen maa- ja tytäryhtiökohtaisten tietojen julkistamista, sillä niitä pidetään liikesalaisuuksina. Maailmanpankki ja joukko muita kehitysyhteistyötä tekeviä järjestöjä ja maita

68 Ajatus kattavasta vastuullisuudesta sisältyy esimerkiksi OECD:n, YK:n ja EU:n uusimpiin yritysvastuulinjauksiin. Keskustelun voi katsoa alkaneen 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälin aikoihin, joskin yleisempi teema yritysten veronmaksun vastuullisuudesta on tullut vasta viimeisen parin vuoden aikana. Ks. esim. SustainAbility 2006.

69 Euroopan komissio 2011.

70 Valtioneuvosto 2012b.

71 Euroopan komissio 2012.

72 Vastuullisen veronmaksun ehtoja on käsitelty esimerkiksi seuraavissa julkaisuissa: Christensen ja Murphy 2004, Sikka 2010, Sikka 2013, Action Aid 2011 sekä Christian Aid ja IBIS 2012.

73 Tämä on myös lain määräys Suomessa ja muissa sellaisissa valtioissa, joiden lainsäädäntöön sisältyy yleinen veronkiertosäännös. Suomen verotusmenettelylain 28 pykälässä periaate on ilmaistu näin: ”Jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on

verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa.” Käytännössä veronkiertosäännöstä on varsin haastavaa soveltaa esimerkiksi tässä raportissa kuvattuihin verojärjestelyihin, sillä ne tehdään pääsääntöisesti voimassa olevien standardien puitteissa, vaikka harjoitettaisiin pitkällekin menevää verosuunnittelua. Ks. Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19951558>

ovat kannustaneet kehitysmaassa toimivia luonnonvaroja hyödyntäviä yhtiöitä julkaisemaan vapaaehtoisesti maa- ja hankekohtaisia tietoja taloudenpidostaan. Tämän Suomenkin rahallisesti tukeman EITI-hankkeen (engl. *Extractive Industries Transparency Initiative*) puitteissa on kuitenkin julkaistu vain vähän tietoja ja nekin yleensä useamman vuoden viiveellä.

Jos edellä esitetty listauksen katsotaan kuvaavan ideaalitulannetta, voidaan yritysten veronmaksun käytännön vastuullisuutta mitata muutamalla konkreettisella kysymyksellä. Näitä ovat ainakin:

- Kuinka paljon yhtiö käyttää veroparatiiseja hyväksi toiminnassaan?
- Miten paljon tulostaan yhtiö näyttää veroparatiiseissa?
- Miten korkealla yhtiön käyttämät veroparatiisit ovat veroparatiisilistauksissa kuten rahoitussalaisuusindeksissä?
- Kuinka paljon tietoa yhtiö antaa tytäryhtiöidensä ja konsernin veroasioista ja keskeisistä tulosluvuista sekä konsernirakenteesta?
- Kuinka aggressiivista tai maltillista yhtiön verosuunnittelu on?

Lisäksi on otettava huomioon erityisesti kehitysmaissa tehtävä verosuunnittelu. Kehitysmaissa aggressiivisen verosuunnittelun viemät tulot ovat keskimäärin suurempi inhimillinen ongelma kuin rikkaissa maissa ja resurssit valvontaan ovat keskimäärin vähäisempiä. Tämä tekee kehitysmaissa syntyvillä tuloilla tehtävästä aggressiivisesta verosuunnittelusta erityisen vakavan vastuullisuusongelman.

8. Maksamme velkaa – Tapaus Attendo

Attendo on Suomen ja Pohjoismaiden suurin yksityinen sosiaali- ja terveystalouden konserni. Konsernin pääkonttori on Tukholmassa. Attendo Finlandin toimiva johto omistaa Attendo Finlandista suoraan noin 10 prosenttia. Konsernin johtoryhmään kuuluvat Suomen Attendon toimitusjohtaja ja varatoimitusjohtaja. Konsernin liikevaihto oli vuonna 2012 hieman alle 915 miljoonaa euroa, josta Suomen toimintojen osuus on noin 325 miljoonaa. Koko konsernin liiketulos⁷⁴ oli 69 miljoonaa euroa voitolla. Edellisenä vuonna tulos oli 62 miljoonaa. Varsinainen liiketoiminta on ollut joka vuosi voitollista. Rahoituskulut ovat vetäneet tuloksen tappiolle.

ATTENDO ON MERKITTÄVÄ TERVEYSPALVELUIDEN TUOTTAJA

Suomessa Attendo hoitaa itsenäisesti 30 terveysasemaa ja tuottaa palveluita noin 60 terveysasemalle eri puolilla maata. Lisäksi yhtiö vastaa miltei 100 hoivakodin toiminnasta ja välittää terveydenhuoltoalan henkilökuntaa hoitolaitoksiin.⁷⁵ Attendo on saanut julkisia tukia Tekesiltä ja TE-keskuksilta. Esimerkiksi vuonna 2010 valtion alainen tekniikan kehittämissäätiö Tekes myönsi Attendolle 700 000 euroa tukea tutkimukseen ja tuotekehittelyyn.⁷⁶

Tekes on myöntänyt rahoitusta Attendolle kahteen hankkeeseen. Satakunnan Sairaanhoidopiiriin, Porin ja Rauman kaupunkien sekä Helsingin ja Turun yliopistojen kanssa toteutetussa Zappa-hankkeessa on haettu Tekesin tuella uusia toimintatapoja psykiatristen palvelujen toteuttamiseksi. Kouvolan kaupungin ja VTT:n kanssa toteutetussa VOPA-hankkeessa kehitettiin perusturvan sähköinen palvelu- ja ohjausjärjestelmä.⁷⁷ Lisäksi yksityisiä terveyspalveluita tuetaan epäsuorasti asiakkaille maksettavilla yksityisen hoidon

korvauksilla. Niiden kokonaissumma vuonna 2012 oli 278 miljoonaa euroa.⁷⁸

Attendo-konserni on jaettu hallinnollisesti kahteen osaan. Attendo Skandinavian vastaa Ruotsin, Norjan ja Tanskan toiminnoista. Suomen ja Viron toiminnot ovat Attendo Finland Oy:n alla. Attendo omistaa Suomessa 32 sosiaali- ja terveydenhuoltoalan yritystä, jotka toimivat Suomen emoyhtiön Attendo Finland Oy:n alaisuudessa. Attendo Finland on ainut omistaja sen tytäryhtiöissä lukuun ottamatta osakaslääkäreiden omistamaa Terveyden Tuottajat Oy:tä. Terveyden Tuottajat Oy on ollut vahvasti voitollinen samaan aikaan, kun Suomen Attendo on tehnyt tappiota.⁷⁹

Suomalaisten tytäryhtiöiden omistus on järjestetty siten, että Attendo Finland Oy omistaa Attendo Terveystalouden Oy:n sekä pienen osuuden (0,35%) Terveyden Tuottajista. Pienestä omistusosuudesta huolimatta Terveyden Tuottajat on Attendon konserniyhtiö Attendon enemmistöäänivallan vuoksi. Attendo vastaa myös Terveyden Tuottajien viestinnästä ja hallinnosta.⁸⁰

Attendo Terveystaloudet omistaa Attendo Oy:n ja muita konsernin Suomen yrityksiä sekä yhden Tallinnaan rekisteröidyn tytäryhtiön. Attendon mukaan Suomen suuri tytäryhtiöiden määrä johtuu sosiaalipalvelualan lupakäytännöistä. Attendo Finlandiin yhdistyneiden yhtiöiden toimiluvat eivät siirry automaattisesti Attendolle, minkä vuoksi ne ovat Attendon mukaan jatkaneet erillisinä osakeyhtiöinä.⁸¹

78 Kela 2013, 12.

79 Lääkärit voivat liittyä holdingyhtiön perustettuaan osakkaiksi Terveyden Tuottajat Oy:hyn, mikä mahdollistaa tulojen nostamisen alhaisemmin verotettuina osinkoina, osin jopa kokonaan verovapaasti. Tilinpäätösten mukaan Terveyden Tuottajat Oy vastasi lähes puolesta Suomen Attendo -konsernin voitoista vuonna 2011 ja 2012, ja konsernin tuloverot ovat kertyneet pääsääntöisesti tästä yhtiöstä. Verotusta käsitellään tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

80 Ks. <http://www.terveydentuottajat.fi/kirjauku?ReturnUrl=/etusivu>

81 Attendon entisen talousjohtajan sähköpostiviesti Finnwatchille 19.6.2013.

74 Ns. EBIT (Earnings Before Interest and Tax). Tilinpäätöstiedot Attendo 2013.

75 Ks. yhtiön verkkosivut osoitteessa <http://www.attendo.com/fi/fi/Attendo-medone/>

76 Helsingin sanomat 2013d.

77 VTT 2013 ja Satakunnan sairaanhoitopiiri 2013

Vuonna 2011 Attendo laajeni Suomessa ostamalla 11 yksityistä sosiaali- ja terveystalveluyritystä.⁸² Vuonna 2012 yrityskauppoja syntyi kahdeksan.⁸³ Vuonna 2013 yhtiö on tätä selvitystä kirjoitettaessa ostanut neljä hoivakoteja ylläpitävää yritystä.⁸⁴ Attendon tavoitteena on kasvaa edelleen julkisten ja yksityisten terveydenhoito- ja vanhustalveluiden tuottajana.⁸⁵ Vuosikertomukseensa Attendo-konserni ilmoittaa maksavansa kaikki veronsa lakien mukaisesti siinä maassa, missä palvelut tuotetaan.⁸⁶

ATTENDON VOITOT SUOMESSA MENEVÄT VELKOJEN MAKSUUN

Terveydenhoitoalan yritysten verojärjestelyt herättivät vuosina 2012 ja 2013 paljon huomiota suomalaisessa mediassa. Myrskyn silmään joutuivat erityisesti Mehiläinen ja Terveystalo, jotka siirsivät voittojaan ulkomaille lainoilla, joita ne ottivat samaan konserniin kuuluilta ulkomaisilta yhtiöiltä. Voitot päättyivät alhaisen verotuksen maihin rekisteröityneisiin yhtiöihin, jotka saivat Suomen tytäryhtiöiltä merkittäviä korkotuloja. Mediassa on mainittu lyhyesti myös Attendon veroparatiisikytkökset Jersey veroparatiisissa toimivaan IK Investment Partners -sijoitusyhtiön rahastoon.⁸⁷

Finnwatch kävi vuosikertomusten, tilinpäätösten ja kansainvälisten yhtiötietokantojen avulla läpi Attendon omistusketjua ja konsernin sisäistä rahaliikennettä. Suomen osalta ensimmäisenä kiinnostavana asiana nousi esiin Attendo-konserniin kuuluvan, mutta Attendon vain 0,35-prosenttisesti omistaman Terveiden Tuottajat -osakaslääkäriyrityksen tekemät mittavat voitot (taulukko 3). Luvut antavat osviittaa siitä, miten tuottoisaa toimintaa yksityiset terveystalvelut voivat olla. Terveiden Tuottajien epätavallisen korkeaa liikevoittoprosenttia paisuttanee se, että yhtiön osakaslääkäreille on verosyistä

kannattavampaa nostaa tuloja yhtiöstä osinkoina kuin palkkana.

Holding-yhtiön perustamisen jälkeen lääkäri voi liittyä Terveiden Tuottajien osakkaaksi ja hyödyntää sitä kautta yhtiön verosuunnitteluosaamista. Tyypillisen osakaslääkärin mainostettiin Helsingin Sanomien saamien tietojen mukaan säästävän tällä tavoin 100 000 euroa veroissa ja työeläkemaksuissa kolmessa vuodessa.⁸⁸

Terveiden Tuottajien kannattaa siis näyttää verosyistä voittoa, sillä näin osakaslääkärit saavat nostettua tuloja yhtiöstä osinkoina korkeammin verotetun palkkatulon sijaan. Osa osingosta on ollut niin sanottua työperäistä osinkoa, josta on periaatteessa pitänyt maksaa palkkaverot. Käytännössä lääkärit ovat voineet kiertää tätä vaatimusta perustamalla holding-yhtiön, jonka kautta osa tuloista on voitu nostaa verovapaana. Tätä mahdollisuutta rajattiin hieman vuoden 2010 lakimuutoksella.⁸⁹

Vuoden 2014 alusta lähtien kaikki osingot tulevat olemaan veronalaisia. Käytännössä lääkäreiden verorasitus tulee holding-yhtiön avulla olemaan lakimuutoksen jälkeenkin merkittävästi alempi kuin ilman holding-yhtiötä.⁹⁰

Taulukko 3. Terveiden Tuottajat Oy:n tunnuslukuja (miljoonaa euroa)

Vuosi	2012	2011	2010
Liikevaihto	53,64	48,46	14,3
Liikevoitto	23,46	19,25	6,59
Liikevoitto, prosenttia liikevaihdosta	44	40	46

Attendo totesi tähän tekstiin antamissaan kommentteissa, että Terveiden Tuottajien toimintaan ei liity verosuunnittelua. Attendon mukaan holding-yhtiöiden perustaminen antaa lääkäreille mahdollisuuden ulkoistaa työhönsä liittyvä hallinto Terveiden Tuottajille.⁹¹ Mielestämme väite ei ole Helsingin sano-

82 Attendo 2012, s. 3.

83 Attendo 2013, s. 3.

84 Tiedot yrityskaupoista saatu Attendolta.

85 Attendo 2012, s. 3.

86 Attendo 2012, s. 23.

87 Harakka 2011.

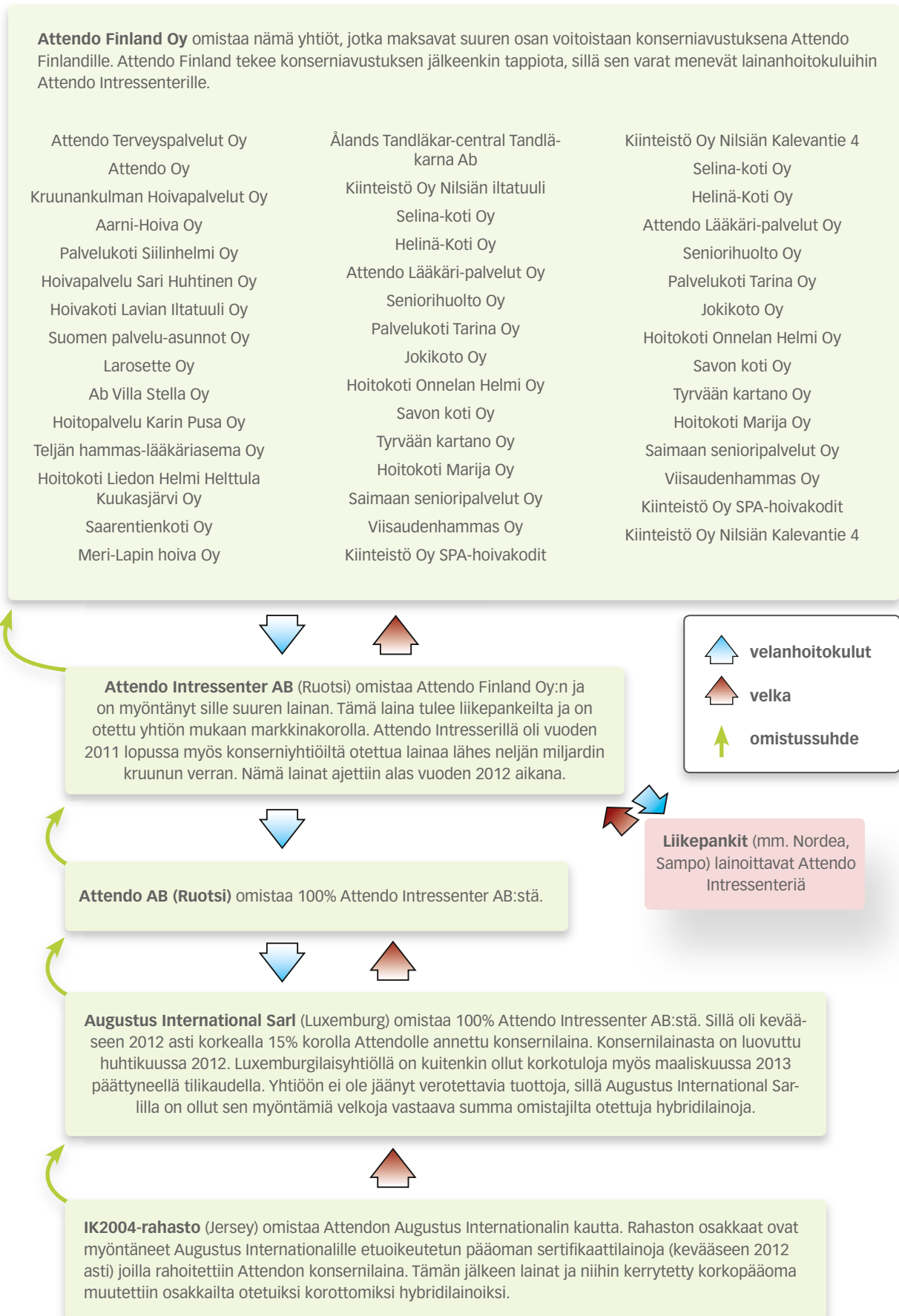
88 Helsingin Sanomat 2012b.

89 Tuloverolaki 33b § 3 mom.

90 KPMG 2013a

91 Sähköpostiviesti Attendolta 18.10.2013.

Kaavio 1. Rahaliikenne ja omistusrakennekeskeisten konserniyhtiöiden välillä

mien esiin tuoman markkinointimateriaalin valossa uskottava. Lisäksi Terveiden Tuottajien tekemä liikevoittoprosentti on ollut erittäin suuri verrattuna Attendon tekemiin voittoihin.

Suomen emoyhtiö Attendo Finland Oy on ollut tappiollinen. Sen oman toiminnan liikevaihto on ollut hyvin pientä, sillä Attendon Suomen toiminnot ovat käytännössä kokonaan sen tytäryhtiöissä (ks. kaavio 1). Se onkin saanut yli 20 miljoonan euron vuosittaiset konserniavustukset konsernin muilta yhtiöiltä.

Konserniavustus on kirjanpidollinen toimenpide, jota voidaan käyttää suomalaisten, konsernin muodostavien, yritysten välisessä tulojen tasauksessa. Konserniavustustuotot ja -kulut kirjataan tuloslaskelmassa satunnaisiin eriin. Tällöin avustusta saavan yrityksen tulos kasvaa ja avustusta antavan pienenee. Vuosikertomusten mukaan suurin osa näistä konserniavustuksista on tullut Attendo Terveyspalvelut Oy:ltä ja Attendo Oy:ltä, jotka omistavat muut Suomen tytäryhtiöt.

Konserniavustus sinänsä ei pienennä eikä suurena konserniyhtiöiden maksamia veroja. Sitä kuitenkin käytetään usein osana verosuunnittelussa, etenkin tapauksissa joissa konserniavustusta saavan yhtiön konserniavustukset käytetään konsernilainan korkojen maksuun ulkomaiselle konserniyhtiölle.

Attendo Finlandin edustajat kommentoivat tätä osiota toteamalla että ”konserniavustuksen käyttö ei liity etenkään tällaiseen tilanteeseen (kun maksetaan korkoja ulkomaiselle konserniyhtiölle), vaan kun halutaan vahvistaa jonkun konsernin yhtiön omaa pääomaa”. Lisäksi osio ei Attendon mukaan ”ole relevantti, sillä yhtiön kannattavuutta tulisi tarkastella konsernitasolla”.⁹² Sinänsä välttämätön konsernitason tarkastelu (jota teemme seuraavassa luvussa) ei kuitenkaan yksinään auta ymmärtämään yhtiön sisäistä ja ulkoista rahoitustoimintaa.

Samaan aikaan Attendo Finland Oy on maksanut konserniavustuksen kanssa samassa mitaluokassa korkokuluja Ruotsin emoyhtiölle.

Ilman näitä korkokuluja Suomen toiminta olisi ollut voitollista. Vuonna 2012 korkokulut pienenevät merkittävästi 25 miljoonasta eurosta 13 miljoonaan euroon. Attendon mukaan nämä korkokulut ovat menneet Attendo Intressenterin ottamiin markkinakorkoisiin pankkilainoihin. Attendo Intressenterillä on ollut näitä pankkilainoja tilinpäätöstensä mukaan ainakin vuodesta 2007 saakka.

Toisaalta Ruotsin emoyhtiö lopetti samoihin aikoihin erittäin korkealla 15 prosentin korolla otetun lainoituksen luxemburgilaiselta konserniyhtiöltä ja siirtyi käyttämään kokonaisuudessaan pankeista otettuja lainoja (ks. luku Luxemburgilaisen konserniyhtiön korkotulot kuluivat omistajilta otettuihin velkoihin).⁹³ Attendo kommentoi lainoitusjärjestelyä seuraavasti:

Attendo Finlandin taseessa on lainaa noin 174 miljoonaa euroa Attendo Ab:lta, joka on konsernin emoyhtiö. (...) Olemme toteuttaneet Attendo-konsernin lainajärjestelyt siten, että Attendo Ab hallinnoi koko konsernin kotimaisilta ja kansainvälisiltä pankkikonsortioilta saamia lainoja. Tämä tarkoittaa sitä, että Attendo Ab on hakenut ja saanut lainaa suomalaisilta ja kansainvälisiltä pankkikonsortioilta ja myöntänyt edelleen konsernilainaa Attendo Finlandille samoilla ehdoilla, joilla Attendo Ab on saanut lainaa rahoitusmarkkinoilta. Attendo Ab:n ja sen kautta Attendo Finlandin saamien lainojen korkotaso on markkinaehtoinen ja pankkien määrittämä. Attendo Finland maksaa Attendo Ab:lta saamista lainoista korkoa Attendo Ab:lle, joka tilittää korot suoraan rahoituslaitoksille.⁹⁴

Kuuluu täysin normaaliin yritystoimintaan, että kasvuhakuinen yritys rahoittaa toimintaansa pankkilainoilla. Täysin normaali käytäntö on myös se, että useita yhtiöitä käsittävässä konserneissa emoyhtiö tekee koko konsernin kattavat rahoitusjärjestelyt ja konserni lainoittaa tämän jälkeen tytäryhtiöt samoilla ehdoilla. Tämä on hallinnollisesti ja lainojen hinnoittelun kannalta välttämätöntä. Attendo-konsernissa Attendo

⁹² Attendo Finlandilta sähköpostitse saatu kommentti tekstiin 22.10.2013.

⁹³ Attendo 2012b

⁹⁴ Attendo Finlandin sähköpostiviesti Finnwatchille 19.6.2013.

AB veloittaa lainojen korot tytäryhtiöiltä 1:1 hinnoittelulla, kuin mitä se maksaa pankkeille. Mitä todennäköisimmin Attendo Finlandin itse neuvottelemat lainaehdot olisivat heikommat.⁹⁵

Attendo Finlandin tilinpäätösluvut (taulukko 4) näyttävät, miten suomalaisilta konserniyrityksiltä saadut konserniavustukset päättyivät suurimmaksi osaksi lainanhoitokuluina Ruotsiin. Luvuissa näkyy myös vuoden 2012 pudotus Ruotsiin maksetuissa korkokuluissa.

Valitettavasti Attendon Suomen yhtiöistä ei ole mahdollista saada konsolidoitua tilinpäätöstä, jossa näkyisivät kerralla niiden keskeiset tunnusluvut. Konsernin täytyy lain mukaan tehdä konsolidoitu tilinpäätös vain Ruotsin emoyhtiöstä, sillä EU:n alueella kukin konserni tekee vain yhden konsolidoidun tilinpäätöksen.

Attendo kommentoi tätä osuutta toteamalla ettei tarkastelu ole ”ehkä kovin relevantti”, sillä ”käytäntö ei poikkea millään tavalla normaaleista kansainvälisten konsernien sisäisistä transaktioista”.⁹⁶ On totta, että tulojen siirtäminen maasta toiseen on kansainvälisessä liiketoiminnassa hyvin yleistä. Tämä ei kuitenkaan mielestämme vähennä sen mekanismien kuvaamisen ja arvioimisen mielekkyyttä.

MYÖS RUOTSIN EMOYHTIÖN VOITTOJA KULUU VELKIOIHIN

Attendon mukaan Suomen yhtiön lainat on siis keskitetty Ruotsiin, koska Tukholmasta on yksinkertaisempaa saada rahoitusta. Lisäksi järjestely tekee yhtiön mukaan konsernin lainajärjestelyistä ”mahdollisimman suoraviivaisia ja läpinäkyviä”. Lainajärjestelyllä ei Attendon mukaan ole verotusta kiristäviä tai huojentavia vaikutuksia eivätkä ne johda yhtiön mukaan Attendon tuloksen siirtämistä ruotsalaiseen emoyhtiöön.

Attendo perusteli yllä lainatussa viestissä toiminnan korkeaa velkavetoisuutta kasvuyrityksille tyypillisenä piirteenä. Attendon mukaan rahoitus käytettiin yhteensä 57 uuden hoi-vakodin rakentamiseen ja 19 yrityskauppaan vuosina 2008–2013. Avoin kysymys on mielestämme silti se, miksi Attendo-konsernin toimintaa on rahoitettu näin vahvasti velkarakalla. Attendon oma pääoma oli vuoden 2011 lopussa negatiivinen, mikä on hyvin poikkeuksellista. Vuonna 2012 oma pääoma nousi noin 338 miljoonaan euroon (2901 miljoonaa kruunua), kun konsernin varat olivat hieman yli miljardi euroa. Omavaraisuusaste nousi toisin sanoen noin 33 prosenttiin.

Yksi mahdollisuus on, että sijoittajilla ei ole ollut omaa rahaa toiminnan laajentamiseen, jolloin varat on täytynyt lainata. Myös

Taulukko 4. Attendo Finland Oy:n tunnuslukuja (miljoonaa euroa)

Vuosi	2012	2011	2010	2009
Liikevaihto	0,43	0,71	0,40	0,56
Liikevoitto	-4,44	-4,71	-4,98	-5,34
Liikevoitto, prosenttia liikevaihdosta	-1033,18%	-664,40%	-1238,76%	-946,00%
Maksetut rahoituskulut saman konsernin yrityksille (Ruotsiin)	-13,38	-24,99	-21,7	-20,63
Satunnaiset erät (saadut konserniavustukset)	29,26	23,83	23,71	22,29
Tuloverot	0,87	0,98	0,98	0,98
Tulos rahoituskulujen ja satunnaisten erien jälkeen	12,29	-4,87	-1,96	-2,71

⁹⁵ Attendo Finlandilta sähköpostitse saatu kommentti tekstiin 18.10.2013.

⁹⁶ Attendo Finlandilta sähköpostitse saatu kommentti tekstiin 22.10.2013.

pankeilta otettu markkinakorkoinen lainaus voi kuitenkin olla verosuunnittelua. Verosuunnittelusta on kyse, jos pankkilainat on tarkoituksella keskitetty Attendon alle verojen välttämiseksi, vaikka Attendon omistamalla rahastolla olisi ollut varaa myös omalla pääomalla tehtävään rahoitukseen.

Attendon mukaan kyse ei ole ollut mistään tämäntyyppisistä järjestelyistä.⁹⁷ Yhtiöstä saadun kommentin mukaan "Attendo-konsernin omistajat ovat sijoittaneet yhtiöön yhteensä noin 2,5 miljardia kruunua. Tämän lisäksi yhtiötä on rahoitettu pankeilta ja muilta lainottajilta lainatuilla varoilla – velan määrä on asetettu tasolle, joka mahdollistaa yhtiön jatkuvan kehittämisen ja 'alikapitalisaatiosta' ei ole kyse."⁹⁸

Attendo-konserni ei ole maksanut juuri lainkaan yhteisöveroa Ruotsissa viime vuosina, koska sen tulos on ollut tappiollinen (2007–2011) tai hyvin lähellä nollaa (2012). Attendon liiketoiminta on kuitenkin ollut kannattavaa (ks. taulukko 5). Attendo AB on tehnyt viime vuosina joka vuosi kymmeniä miljoonia liikevoittoa, ja liikevoiton osuus liikevaihdosta on ollut yli seitsemän prosenttia. Tappiollisuus on johtunut suurista korkomenoista. Ruotsin emoyhtiön osalta sen maksamat korkomenot ovat pienentäneet konsernin kokonaistulosta.

Ydinkysymys edellä esitetyn valossa on se, minkä vuoksi konsernin kaikki yhtiöt ovat hyvin velkaisia? Attendon mukaan tämä

johtuu aiemmin lainatun viestin mukaan kasvuyritykselle tyypillisestä tarpeesta kasvaa velkavetoisesti. Taustalla oli kuitenkin maaliskuuhun 2012 saakka myös samantyyppinen konsernilainajärjestely kuin mitä Mehiläinen ja Terveystalo käyttivät verosuunnittelussaan. Luxemburgin tytäryhtiön ottamat hybridilainat ovat mahdollisesti antaneet vielä lisää mahdollisuuksia verosuunnitteluun.

Konsernin varallisuus nousi tilinpäätösten mukaan vuosina 2009–2012 noin 500 miljoonalla kruunulla, kun konsernin varsinaisen liiketoiminnan voitto kyseiseltä ajalta oli lähes 2,6 miljardia kruunua. Tämäkin herättää kysymyksen, miksei investointeja tehty liiketoiminnan voitoista. Varallisuuden kasvu kuvaa yhtiön tekemien investointien konserniin tuomaa lisäarvoa.

Yksi lisäsy velkaantuneisuuteen löytyy vuonna 2013 tehdystä osakelunastuksesta. Dagens Industri -lehti raportoi elokuussa 2013 Attendon velan kasvaneen merkittävästi sen omistajien nostettua yhtiöstä miljardin kruunun (noin 114 miljoonan euron) tuotot osakelunastuksen kautta. Konsernin velat nousivat lehden mukaan sen seurauksena neljästä viiteen miljardiin kruunuun (euroissa noin 456 miljoonasta 570 miljoonaan).⁹⁹

IK:n mukaan operaatio liittyi uudelleenrahoitukseen, jossa vanhat pian eräännyvät pankkilainat korvattiin uusilla.¹⁰⁰ Mukana rahoitajaryhmässä olivat Attendon mukaan muun

Taulukko 5. Attendo AB -konsernin avainlukuja (miljoonaa euroa)

Vuosi	2012	2011	2010	2009
Liikevaihto	928,08	818,13	745,28	610,95
Liikevoitto	68,75	62,29	58,46	45,19
Liikevoitto, prosenttia liikevaihdosta	13,50	13,13	12,75	13,52
Rahoitustoiminnan kulut	-40,72	-88,39	-81,06	-69,99
Maksetut verot	0,21	-0,22	-0,17	1,44
Tulos rahoituskulujen ja verojen jälkeen	27,81	-25,88	-20,87	-26,23

97 Attendo Finlandilta sähköpostitse saatu kommentti tekstiin 22.10.2013.

98 Attendo Finlandilta sähköpostitse saatu kommentti tekstiin 22.10.2013.

99 Dagens Industri 2013 ja SvD Näringsliv 2013

100 Sähköpostitse saatu kommentti IK:lta 21.10.2013.

muassa SEB, Danske Bank, Nordea, Nykredit ja Sampo. Toisaalta Suomen Attendo Finland Oy:n osuutta veloista pienennettiin tämän uudelleenrahoituksen yhteydessä.¹⁰¹

OMISTUSRAKENNE JOHTAA VEROPARATIISEIHIN

Monikansalliset yritykset ovat tyypillisesti monien tytäryhtiöiden muodostamia verkostoja. Tytäryhtiöitä perustetaan liiketoiminnan tarpeisiin, verosuunnittelun takia, ja niitä myös "peritään" yritysostojen ja fuusioiden kautta.

Attendo-konsernin vuosikertomuksissa pääomistajaksi nimetään IK Investment Partners ("IK") -pääomasijoitusyhtiön hallinnoima IK2004-rahasto. IK (entiseltä nimeltään Industri Kapital) on eurooppalainen pääomasijoitusyhtiö, jonka juuret ovat Pohjoismassa. IK:n omistavat yhtiön osakkaat ("partnerit"), jotka edustavat seitsemää eri kansallisuutta. IK:n konsernirakenteesta löytyy useita Jerseyyn veroparatiisiin rekisteröityjä rahastoja ja Luxemburgin veroparatiisiin rekisteröityjä yhtiöitä.

Omistajista tunnetuin on yhtiön perustaja, ruotsalainen Björn Savén. Suomessa IK on toiminut vuodesta 1993 ja Ruotsissa 1989.¹⁰² Sen hallinnoimat rahastot omistavat tällä hetkellä 22 yhtiötä eri puolilla Eurooppaa. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto on noin 7,5 miljardia euroa.¹⁰³

IK2004-rahasto omistaa yhdessä Intermediate Capital Groupin ja Varman kanssa suoraan ja sijoittajiensa kautta 86 prosenttia Attendosta. Muita omistajia ovat Attendon hallitus, johto ja henkilökunta.¹⁰⁴ IK2004-rahaston sijoittajiin kuuluu muun muassa pohjoismaisia eläke- ja vakuutusyhtiöitä.

Rahasto on rekisteröity Jerseyyn saarelle. Jersey tunnetaan veroparatiisina, joka tarjoaa salaisuuslakien lisäksi mahdollisuuksia aggressiiviseen verosuunnitteluun. IK:n

mukaan rahaston kotipaikka ei vaikuta sen kohdeyritysten verotukseen ja sijoittajien rahastosta saamat tuotot verotetaan sijoittajien kotimaissa.¹⁰⁵

Jerseytä käytetään IK:n mukaan siksi, että sen verosopimusten avulla saadaan vältettyä kaksinkertainen verotus.¹⁰⁶ Myös Suomen Attendosta todetaan, että "jos eri maista tulevia sijoituksia keräävä rahasto sijaitisi esimerkiksi Saksassa, pitäisi rahastoon sijoittaneiden tahojen maksaa mahdollisista myyntituotoista ensin verot Saksaan ja tämän jälkeen kotimaahansa".¹⁰⁷

On totta, että Saksassa vallitsee viimeaikaisen oikeuspäätösten jäljiltä epäselvä tilanne pääomasijoitusrahastojen verotuksesta. Tämä on johtanut joissain tapauksissa saman tulon verottamiseen kahteen kertaan eri maissa.¹⁰⁸ Kaksinkertaista verotusta voitaisiin kuitenkin välttää myös monen muun valtion avulla.

Yleensä kaksinkertaiseen verotukseen päädytään, jos maan lainsäädäntö katsoo sijoittajalle syntyvän pysyvän toimipaikan kyseiseen maahan. Euroopan pääomasijoittajia edustava etujärjestö European Private Equity and Venture Capital Association EVCA listaa raportissaan useita Euroopan maita, joissa pääomasijoitusrahastoja voidaan perustaa ilman kaksinkertaista verotusta. Näitä maita ovat tietyillä varauksilla muun muassa Tanska, Ranska, Puola ja Unkari.¹⁰⁹ Myös Suomessa ulkomaalaiset rahastot on vapautettu Suomen veroista.

IK kommentoi tätä toteamalla, että "rahasijoittajat eivät tyypillisesti ole halukkaita sijoittamaan rahastoihin mainittujen maiden lainsäädännön alla, vaan suosivat pitkään käytössä olleita rahastojen kotipaikkoja kuten Jerseytä".¹¹⁰ Väite ei mielestämme ole pitävä, sillä merkittäviäkin rahastoja tosiasiallisesti toimii myös muissa maissa kuin Jerseyyn kal-

101 Attendo Finland Oy:n vuosikertomus 2012.

102 Sähköpostitse saadut tiedot IK Investment Partnersilta.

103 IK Investment Partners 2013.

104 Attendo 2013, s. 3 sekä sähköpostitse saadut tiedot IK Investment Partnersilta.

105 Sähköpostitse saatu kommentti IK Investment Partnersilta 21.10.2013.

106 Sähköpostitse saadut tiedot IK Investment Partnersilta.

107 Sähköpostitse saatu kommentti Attendo Finlandilta 18.10.2013.

108 Mondaq 2012

109 EVCA 2010

110 Sähköpostitse saatu kommentti IK Investment Partnersilta 21.10.2013.

taisissa veroparatiiseissa. Ja jos eläkeyhtiöt tai muut institutionaaliset sijoittajat (Attendon suurimpiin omistajiin kuuluu eläkeyhtiö Varma) esittävät tällaisia vaatimuksia, niiden on syytä tarkistaa omia vastuullisuuskäytäntöjään. Salaisuusalueilla toimiminen ylläpitää ja tukee haitallista veroparatiisitaloutta ja sen lieveilmiöitä, kuten veronkiertoa ja rikollista rahanpesua.

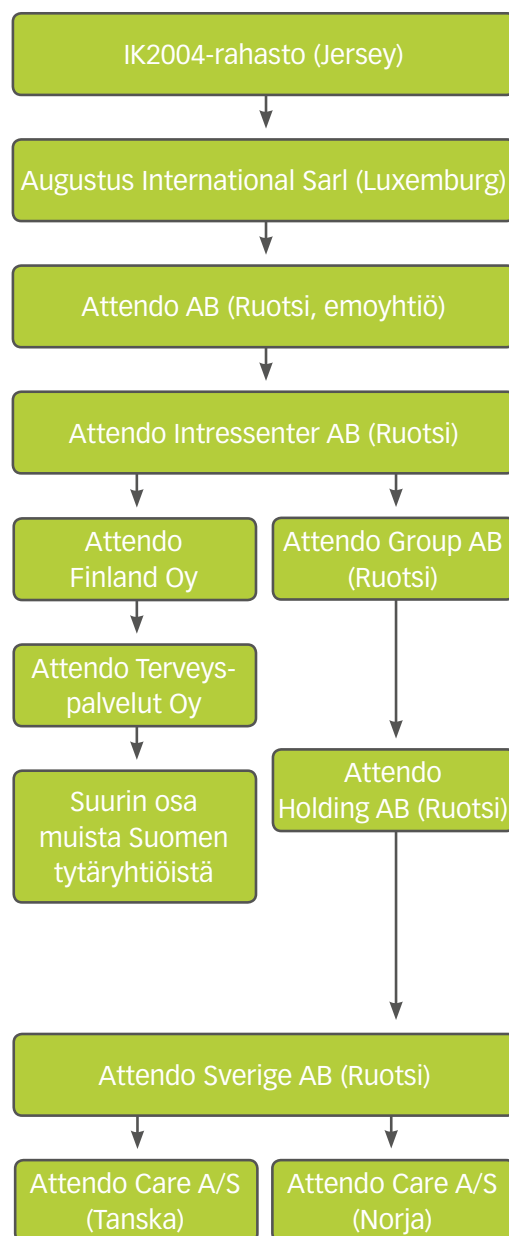
Jerseyn salaisuuslait tekevät rahastojen toiminnan ja rahaliikenteen analysoimisesta mahdotonta, sillä Jerseyltä ei ole mahdollista saada minkäänlaisia tilinpäätöksiä tai muita oleellisia taloustietoja. Tämä tekee Jerseyyn käytöstä ongelmallista vastuullisen veronmaksun ja yritystoiminnan näkökulmista. Kysyimme IK:lta olisiko Jerseyyn tilinpäätöstietoja mahdollista saada nähtäväksi, mutta yhtiö kieltäytyi tästä vedoten liikesalaisuuteen.

IK omistaa Attendon moniportaisen yhtiökettjun kautta (ks. kaavio 2). IK2004-rahaston omistuksessa on luxemburgilainen yhtiö nimeltään Augustus International Sarl. Se omistaa Suomen Attendon Attendo AB ja Attendo Intressenter -yhtiöiden kautta. Ruotsin omistusketjuun kuuluvat myös Attendo Holding AB -yhtiö sekä sen omistama Attendo Sverige AB -yhtiö.

Norjan ja Tanskan Attendojen omistus on järjestetty Attendo Sverige AB -yhtiön alle. Omistusrakenne selviää kaaviosta kaksi. Siinä on kuvattu täydellisesti omistusrakenne Jerseystä Suomen ja muiden Pohjoismaiden tytäryhtiöihin. Niiden alla on tytäryhtiöitä, joita kaavioon ei ole otettu mukaan.

Attendon veroista ja voitoista on käyty paljon julkista keskustelua etenkin Ruotsissa. Ruotsin verottaja on myös syyttänyt Björn Savénia ja IK Investment Partnersin muita avainhenkilöitä verojen maksamatta jättämisestä. Verottajan mukaan he eivät esimerkiksi olleet maksaneet lainkaan veroja miljardien kruunujen palkkioistaan vuosina 2005–2009. Vuoden 2012 lopulla heiltä vaadittiin 1,6 miljardin kruunun edestä maksamattomia veroja.¹¹¹ Yksistään Savénin osuus oli

Kaavio 2. Attendon yksinkertaistettu omistusrakenne.

875 miljoonaa kruunua eli noin 100 miljoonaa euroa.¹¹²

Taustalla on kiista siitä, tulisiko pääomaisijoitusyhtiöiden avainhenkilöiden rahastoista saamia tuloja verottaa ansiotuloina vai pääomatuloina. IK:n mukaan verottaja on muuttanut heidän mielestään yllättäen aiempaa tulkintaansa, jonka mukaan nämä tuotot ovat pääomatuloja.¹¹³

¹¹² SvD Näringsliv 2012b.

¹¹³ Puhelinkeskustelu IK:n edustajan kanssa 18.10.2013.

¹¹¹ SvD Näringsliv 2012a.

LUXEMBURGILAISEN KONSERNIYHTIÖN KORKOTUOTOT KULUIVAT OMISTAJILTA OTETTUIHIN VELKOIHIN

Attendo AB:n pääomistaja on siis Luxemburgiin rekisteröity Augustus International Sarl, joka on suoraan IK2004-rahaston alainen tytäryhtiö (ks. kaavio 2). Se on samalla kiinnostavin yhtiö Attendon konsernirakenteessa.¹¹⁴

Velkaisten Attendon tytäryhtiöiden rahoitusmalli perustui pitkään osittain Augustus International Sarlin myöntämiin konsernilainoihin, joista se peri korkeaa 15 prosentin korkoa. Tämä korko lisättiin vuosittain Augustus International Sarlin alla olleeseen lainapäömaan – sitä ei siis siirretty rahana Ruotsista Luxemburgiin.

Samaan aikaan Augustus International Sarlin omat korkokulut olivat niin suuret, ettei sille jäänyt käytännössä lainkaan verotettavaa tuloa. Vuosina 2011 ja 2012 se maksoi veroa 2080 euroa per vuosi. Vuosina 2009–2010 veroja maksettiin 25 euroa vuodessa.

Augustus Internationalin keskeiset talousluvut näkyvät taulukossa 6. Yhtiöllä ei ollut muuta liiketoimintaa kuin Attendo AB:n omistaminen.

Augustus Internationalin tuotot ovat siis tulleet yksinomaan Attendolle myönnettyistä lainoista. Tämän yhtiölainan tiedot näkyvät taulukosta 8. Attendo AB ilmoitti huhtikuussa 2012 luopuneensa yhtiölainojen käytöstä. Tämän jälkeen yhtiön rahoitus on koostunut omasta pääomasta ja pankeilta otettavasta lainoituksesta.¹¹⁵ Tämä näkyy Augustus International Sarlin tilinpäätöksessä, jossa konserniyhtiöiltä saadut rahoitustuotot tippuvat vuoden 2011 yli 43 miljoonasta eurosta noin 9,5 miljoonaan euroon (ks. taulukko 6).

Huomionarvoista on, että myös Suomen Attendon velat järjestäneellä Attendo Intressenter Ab:llä oli pankkilainojen lisäksi vielä vuonna 2011 lähes neljä miljardia kruunua (yli 400 miljoonaa euroa) velkaa konserniyhtiöille. Myös näitä velkoja järjesteltiin huomattavasti aiempaa pienemmäksi vuoden 2012 aikana (taulukko 7).¹¹⁶

Taulukko 6. Augustus International Sarlin tunnuslukuja (euroa)

	2012	2011	2010	2009
Konserniyhtiöiltä saadut rahoitustuotot	9 507 580	43 250 667	37 410 917	29 393 184
Muut korko- ja rahoitustuotot	12 977 219	1 373	298 151	2 725
Tuotot yhteensä	22 758 299	44 505 372	38 055 223	31 941 139
Rahoituskulut	22 707 314	43 679 911	37 721 652	29 508 775
Maksetut verot	2 080	2 080	25	25
Kulut yhteensä	22 758 298	44 505 372	38 055 223	31 941 139
Voitto/tappio	0	0	0	0

Taulukko 7. Attendo Intressenter AB:n pitkäaikaiset velat (miljoonaa kruunua)

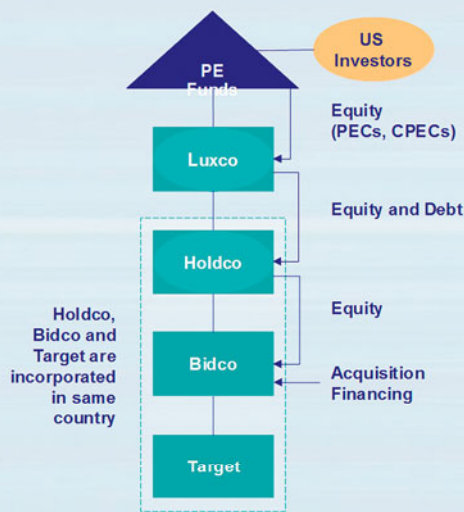
	2012	2011	2010
Velat konserniyritykseltä	322,45	3 941,35	3 440,79
Velat luottolaitoksilta	3 372,29	3 720,60	3 871,31
Velat yhteensä	3 708,98	7 691,07	7 408,70

114 Lisäksi Luxemburgissa toimii useita muita IK Investment Partners -nimeä käyttäviä yhtiötä. Niiden toiminta liittyy muihin IK:n rahastojen omistamiin yrityksiin.

115 Attendo 2012b ja IK Investment Partnersilta saatu sähköpostiviesti 21.10.2013.

116 Attendo Intressenterin tilinpäätös 2012 ja 2011.

Luxembourg Structure

- Luxco is funded with preferred equity certificates ("PECs") and convertible preferred equity certificates ("CPECs") (hybrid instruments (debt in Luxembourg, equity in US)) and ordinary equity to minimize capital duty charges and to facilitate distribution of proceeds of refinancing or exit free of withholding taxes
- Luxco funds Holdco with equity and debt (terms match PECs, leaving small margin subject to tax in Luxembourg)
- Luxco and Holdco are disregarded entities
  - PE funds (US investors) seen as investing equity in Bidco
  - PECs and CPECs are disregarded for US tax purposes
- Holdco, Bidco and Target are consolidated (fiscal unity) for local law purposes

39

KPMG-yhtiön työntekijät kertoivat Luxemburgin tarjoamista mahdollisuuksista rahoittaa konsernin toimintaa hybridilainoilla seminaarissa vuonna 2007. Lähde: www.peimedia.com/resources/slides/SFMInternationalTax.ppt

Luxembourg Structure

(continued)

- Interest on shareholder debt deductible on accrual basis in group. Subject to thin capitalization rules
  - Refinancing at Bidco or Target level
- 15% US rate if dividend treatment on distribution from Bidco and Bidco qualifies under Treaty
- Exit is via sale of Holdco and liquidation of Luxco

IK:n mukaan 15 prosentin lainakorko ei ollut poikkeuksellisen suuri, sillä Attendolla oli IK:n mukaan lainan myöntöhetkellä vuonna 2007 myös markkinahintaisesti hinnoiteltua "mezzanine"-lainaa jonka korko oli 12,5 prosenttia. Mezzanine-laina on niin sanottu hybridi-laina (ks. luku 6 ja alla oleva teksti), jossa on sekä oman pääoman että lainan piirteitä. Se tarjoaa mahdollisuuden ottaa velkaa ilman, että yhtiön oman pääoman osuus heikkenee.

Toisaalta ruotsalaisen Attendo Intressenter AB:n vuonna 2007 ottaman pankkilainan korko oli 8,1 prosenttia, mikä mielestämme olisi mielekkäämpi vertailukohta markkinaehtoiselle korkotasolle.¹¹⁷ IK oli tästä asiasta eri mieltä, sillä pankkilainoitusta ei heidän mukaansa olisi ollut saatavilla vuonna 2007 enempää kuin mitä yhtiöllä oli jo valmiiksi.

Attendon konsernilainassa oli joka tapauksessa kyse aggressiivisesta verosuunnittelusta, sillä Ruotsin verottaja haastoi yhtiön oikeuteen lainan korkean korkotason vuoksi. Toiminta ei tosin ollut lain vastaista, totesi

¹¹⁷ Attendo Intressenter AB:n tilinpäätös 2007.

Taulukko 8. Augustus International Sarlin myöntämät konsernilainat (miljoonaa euroa)

Laina	Eräpäivä	Korko	Nimellisarvo 1.1.2012	Lainapääoman osaksi kerrytetyt korkotulot 1.1.2012	Nimellisarvo 31.12.2012	Kirjanpitoarvo 31.12.2012
Laina 1	31.9.2016	15 %	144,13 (SEK 1309,47)	98,25 (SEK 961,72)	0,00	0,00
Laina 2	31.9.2018	15 %	20,97	12,52	0,00	0,00
Yhteensä			165,10	110,77	0,00	0,00

Taulukko 9. Augustus Internationalin ottamat hybridilainat (miljoonaa euroa)

Lainan tyyppi	Eräpäivä	Korko	Nimellisarvo 1.12.2012	Nimellisarvo 31.12.2012	Kirjanpitoarvo 31.12.2012
Vaihdeettava etuoikeutetun pääoman sertifikaattilaina (Convertible preferred equity certificate CPEC)	23.1.2036	2 %	20,35	20,35	22,47
Vaihdeettava etuoikeutetun pääoman sertifikaattilaina 2 (Convertible preferred equity certificate CPEC)	29.8.2036	2 %	18,76	18,76	20,72
Etuoikeutetun pääoman sertifikaattilaina (Preferred equity certificate PEC)	23.1.2016	15 %	144,13 (SEK1309,47)	0,00	0,00
Etuoikeutetun pääoman sertifikaattilaina A (Preferred equity certificate PEC)	29.8.2016	15 %	20,97	0,00	0,00
TIER III Vaihdeettava etuoikeutetun pääoman sertifikaattilaina (TIER III Convertible preferred equity certificate CPEC)	22.1.2036	2 %	5,01	5,01	5,53
Pääoman tuottoon kytketty laina (Asset linked note)	23.1.2018	0 %	3,40	3,51	3,51
Koroton laina (Interest Free Loan IFL) sarja 1	8.3.2012	0 %	0,00	300,15 (SEK2670,28)	300,15 (SEK2670,28)
Koroton laina (Interest Free Loan IFL) sarja 2	8.3.2012	0 %	0,00	39,40	39,40
Yhteensä			212,62	387,18	391,78

kärajäoikeus syksyllä 2012 antamassaan ratkaisussa.¹¹⁸ Korkein oikeus päätti lokakuun 2013 lopussa olla antamatta verottajalle valituslupaa tästä päätöksestä.¹¹⁹

Verotettavaa voittoa Augustus International Sarliin ei ole jäänyt, koska myös se on ollut raskaasti velkainen. Luxemburgilaisyhtiön ottamat lainat ovat kokonaisuudessaan niin sanottuja hybridilainoja. Kyse on rahoitustuotteista, jotka usein luetaan yhden valtion lainasäädännössä yhtiön omaksi pääomaksi, kun

toinen valtio lukee ne velaksi.¹²⁰ Siten niistä saadut tuotot ovat voineet olla saajalle verovapaita samalla, kun Augustus International on vähentänyt maksut tuloksestaan.

Konsernin sisäisillä hybridirahoitusinstrumenteilla voidaan OECD:n mukaan tyypillisesti saada veroetuja kahdesta eri valtiosta. Ulkoisille sijoittajille ne voivat usein tarjota huomattavia tuottoja osakesijoitusta pienemmillä riskeillä.¹²¹ Emme saaneet IK:lta kirjallista tietoa hybridilainojen ehdoista eikä niitä

118 Kammarrätten i Stockholms dom (2012). *Kammarrättens avgörande, mål nr 4252-11. 2012-12-06*

119 Högsta förvaltningsdomstolen 2013. *Beslut mål nr 736-13. 23.10.2013.*

120 OECD 2012.

121 OECD 2012.

siten tässä voida arvioida, sillä lainaehdot ovat yhtiön mukaan liikesalaisuuksissa. Kaikki Augustus International Sarlin ottamat lainat ovat IK:n antamien tietojen mukaan otettu kuitenkin IK2004-rahastolta tai suoraan sen osakkailta. Lainatyypit ja niiden suuruus vuonna 2012 näkyvät taulukossa 9.

Maaliskuuhun 2012 saakka suurin osa Augustus International Sarlin korkomenoista koostui luxemburgilaisyhtiön ottamista etuoikeutetun pääoman sertifikaattilainoista. Etuoikeutetun pääoman sertifikaattilainat ovat tyypillisiä hybridi-instrumentteja, sillä ne luetaan rahoittajien osalta yleensä pääomasijoitukseksi ja vastaanottavan yhtiön taseessa velaksi. Vastaanottava yhtiö voi OECD:n mukaan usein vähentää korkomenot verotuksessaan ja myös sijoittaja selviää vähemmillä veroilla kuin jos sijoitus katsottaisiin hänen myöntämäkseen lainaksi.¹²² IK:n mukaan sijoittajat maksavat mahdollisesta tuotosta veronsa kotimaissaan, jos yhtiö myydään. Hybridilainoihin ei heidän mielestään liity verosuunnittelua.¹²³

Augustus International Sarlin etuoikeutetun pääoman sertifikaattilainojen korko oli asetettu 15 prosenttiin eli samaksi kuin korko, jota Attendo AB maksoi Augustus International Sarlilta ottamistaan lainoista.

Kun konsernilainarakenteesta luovuttiin, Augustus International Sarl muutti aiemmat lainat korottomiksi lainoiksi. Samalla lainojen kokonaissumma nousi huomattavasti aiempaa korkeammaksi (taulukko 9), 213 miljoonasta eurosta 387 miljoonaan euroon. IK:n mukaan yhtiöön ei kuitenkaan laitettu uutta lainaa, vaan lainapääoman kasvu oli peräisin pelkästään konsernilainoista kertyneistä koroista, kun konsernilainat ja niiden korot muutettiin uusiksi korottomiksi lainoiksi.¹²⁴ Myös korottomia hybridilainoja voidaan käyttää verosuunnittelussa. IK:n mukaan näin ei tehdä.

Augustus International Sarlin vuoden 2012 tilinpäätöksestä näkyy, että konserniyhtiöiltä saadut korkotulot ovat tippuneet, mutta konsernin ulkopuolelta saadut

rahoitustulot nousseet lähes nolosta melkein 13 miljoonaan euroon. Tarkkaa syytä tähän ei saatu yhtiöltä selville, mutta IK:n mukaan nämä tulot liittyvät yhtiön lainojen uudelleenjärjestelyyn.

VASTUUTONTA VAI VASTUULLISTA?

Attendon kevääseen 2012 asti käyttämät konsernilainat olivat tyypillinen esimerkki alikapitalisoinnista, josta Suomessa on keskusteltu Mehiläisen ja Terveystalon esimerkkien kautta. Konsernilainoituksen lopettaminen keväällä 2012 aiheesta Ruotsissa käydyn kriittisen keskustelun seurauksena oli oikeasuuntainen askel. Attendon verosuunnitteluun liittyy silti yhä avoimia kysymyksiä.

Keskeisimmät huolenaiheet liittyvät velkaan. Konserni on vahvasti velkaantunut lainoilla, joita Attendon omistajat ovat myöntäneet luxemburgilaiselle konserniyhtiölle samalla, kun yhtiöstä on otettu ulos miljardi kruunua osakepalautuksena. Lainat on myönnetty hybridilainoina, jotka OECD on nostanut esiin yhtenä keskeisenä haitallisen verokilpailun työkaluna veropaon vastaisessa kärkihankkeessaan.¹²⁵ Yhtiön mukaan lainoitukseen ei liity verosuunnittelua vaan kyse on kasvuyritykselle tyypillisestä velkaantumisesta. Tämän varmistaminen on hankalaa, kun lainoista ei saa liikesalaisuuden vuoksi tietoja.

Velkaa on Attendon mukaan tarvittu yhtiön nopeaan laajentumiseen Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Toisaalta tätä vastaan puhuu se, että konsernin varallisuus lisääntyi 2009–2012 vain noin 500 miljoonalla kruunulla samalla, kun sen liiketoiminta tuotti 2,6 miljardia kruunua. Miksei laajentumista ole rahoitettu liiketoiminnan tuotoista? Attendon tapauksessa nopea laajentuminen ja yhtiön korkea velkaantuneisuus on johtanut siihen, että se on maksanut toimivaltioissaan vain vähän veroja.

Yksityistä terveydenhuoltoa ja vanhuspalveluita on toisin sanoen laajennettu

¹²² OECD 2012

¹²³ IK Investment Partnersilta saatu sähköpostiviesti 21.10.2013.

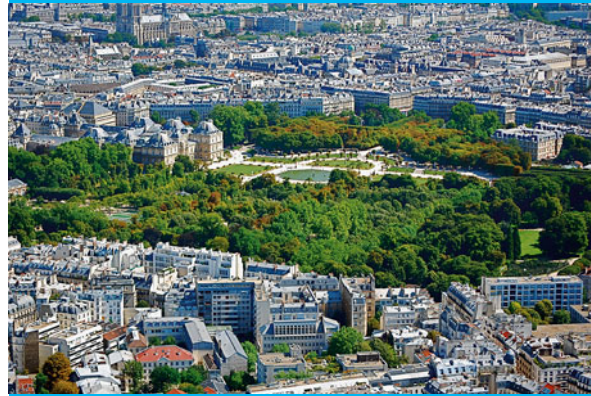
¹²⁴ Puhelinkeskustelu IK:n edustajan kanssa 22.10.2013.

¹²⁵ OECD 2012 ja 2013a.

velkavetoisesti ja osin julkisella tuella ilman, että valtio olisi hyötynyt toiminnasta verotuloina. Väestön ikääntyminen kannustaa Attendoa ja muita hoivapalveluyhtiöitä laajentamaan toimintaansa edelleen pitkälle 2020- ja 2030-luvuille, jos tälle tarjotaan poliittiset edellytykset. Jos velkavetoinen laajeneminen jatkuu, on todennäköistä että merkittäviä verotuloja ei tule tulevaisuudessakaan. Itse liiketoiminta on parhaimmillaan erittäin tuottoisaa, kuten Terveyden Tuottajien yli 40 prosentin liikevoitto-osuudet osoittavat.

Myös Jersey ja Luxemburgin veroparatiisien kautta rakennettu konsernirakenne on vastuunäkökulmasta ongelmallinen. Attendon omistusrakenne johtaa Jerseyhin, ja Jerseyllä toimivista yhtiöistä ja rahastoista ei saada tietoja. Verotuksen vastuullisuutta painottava yritys välttäisi myös Luxemburgin käyttöä, ellei maassa harjoiteta todellista liiketoimintaa. Tällaisilla kysymyksillä on merkitystä erityisesti, kun kyse on vahvasti julkisten palveluiden tuotannossa toimivasta yrityksestä.

KUVA: VINCENT BRASSINNE

Luxemburg on pääomatulojen veroparatiisi¹²⁶

Luxemburgin asema veroparatiisina perustuu pankkialaisuuslakeihin, mutta myös mittavaan listaan poikkeuksia, joiden avulla yritykset voivat saada osittaisen tai täyden vapautuksen maan yhtiöveroista. Luxemburgin normaali yhtiöverotaso on tällä hetkellä 29,22 prosenttia. Se on eurooppalaisittain ylempää keskitasoa.¹²⁷

Yhtiöitä vetävät puoleensa siis Luxemburgin antamat poikkeukset maan normaaliin yhtiöveroon. Poikkeuksia annetaan esimerkiksi aineettomista oikeuksista ja annetuista lainoista kertyvistä tuloista. Erityisen suurta kiinnostusta yhtiöissä herättää se, että pääomatuloista saatavat tulot ovat ulkomaalaisille yhtiöille yleensä täysin verovapaita.

Verovapauden saavuttaminen riippuu etenkin yrityksen kotivaltiosta ja verosopimuksesta, jonka se on solminut Luxemburgin kanssa. Sen arviointiin sovelletaan myös joitain yhtiön liiketoimintaa koskevia ehtoja. Luxemburgissa kerrytetyt voitot voi siirtää EU:n sisällä eteenpäin verotta emoytärityhtiödirektiivin perusteella.

Maasta ja yhtiöstä riippuen on tosin mahdollista, että näitä tuloja verotetaan vielä yhtiön kotivaltiossa. Näin voi olla esimerkiksi silloin, jos järjestelyä pidetään keinotekoisena.

126 KPMG 2012.

127 KPMG 2013b

9. Esimerkki tietojen hankkimisen mahdollisuudesta – tapaus Outotec

Finnwatch halusi selvittää suuren kehitysmaassa toimivan suomalaisyrityksen veronmaksua. Valitsimme esimerkkitapaukseksi Outotecin, joka tuottaa kaivosalalla käytettyä teknologiaa ja siihen liittyviä palveluita. Outotecin valintaa puolsi sen suomalaisittain poikkeuksellisen vahva läsnäolo kehitysmaissa. Outotec toimii tytäryhtiöidensä kautta 27 maassa, joista moni on kehitysmaa. Yhtiön liiketoiminnassa keskeisessä roolissa ovat erilaiset patentit ja osaamispalvelut ja sen liiketoiminnot ovat kasvaneet voimakkaasti viime vuosina.¹²⁸

Outotec on suomalaisittain suuri yritys. Vuonna 2012 sen liikevaihto oli reilut kaksi miljardia euroa, mikä merkitsi yli 50 prosentin kasvua edellisvuoteen nähden. Koko konsernin liikevoitto oli 179,7 miljoonaa, josta se maksoi tuloveroja yhteensä 51,9 miljoonaa.

Konsernin efektiivinen verokanta vuosina 2008–2012 on ollut keskimäärin 29,71 prosenttia, kun Suomen yleinen verokanta vuosina 2008–2011 oli 26 prosenttia ja vuonna 2012 se tippui 24,5 prosenttiin. Suomen verokantaa korkeampi efektiivinen verokanta johtuu Outotecin tilinpäätöksen mukaan muun muassa siitä, että monissa sen toimintavaltioissa on Suomea korkeampi veroaste. Tämän luvun valossa Outotec ei ole harjoittanut aggressiivista verosuunnittelua.

Halusimme selvittää, miten Outotec on järjestänyt konserninsa rahoitus- ja veroasiat. Erityisesti olimme kiinnostuneita sen toiminnosta Etelä-Afrikassa, Sambiassa ja Ghanassa. Erityisesti Sambia ja Ghana ovat tämän raportin näkökulmasta kiinnostavia maita, sillä ne esiintyvät usein kehitysmaiden pääomapakoa käsittelevissä tutkimuksissa. Molemmilla on merkittäviä kaivannaisvaroja. Molemmissa maissa kupari on kansantalouden kannalta keskeinen luonnonvara, ja

molemmissa maissa siihen on liittynyt paljon epäilyksiä kansainvälisten yritysten veronvälttelystä.¹²⁹ Outotec ei osallistu näiden malmien louhintaan, vaan toimittaa niiden kaivamiseen ja jalostamiseen tarvittavaa tekniikkaa.

Outotecin konsernitilinpäätöksen ja vuosikertomuksen perusteella on mahdotonta arvioida konsernin toimintaa yksittäisissä maissa. Outotec julkaisee ainoastaan emoyhtiötä ja liiketoiminta-alueita koskevia tietoja. Taloudellisia tietoja tai tunnuslukuja ei julkaista muista yksiköistä, paikallisista yhtiöistä tai muista juridisista yhtiöistä kuin Outotec Oyj:stä. Vuosikertomuksen perusteella liiketoiminta Afrikan maissa on ollut kannattavaa, ja yhtiö on saanut niistä suuria tilauksia.¹³⁰ Vuonna 2012 konsernin liikevaihdosta 12,3 prosenttia tuli yhtiön antamien tietojen mukaan Saharan eteläpuolisesta Afrikasta.

Vuosikertomus sisältää emoyhtiön sekä konsernin kootun tilinpäätöksen. Etsimme maakohtaisia tilinpäätöstietoja kansainvälisestä Orbis-tietokannasta, johon on koottu informaatiota 113,5 miljoonasta yrityksestä. Afrikan maista Orbiksesta löytyy merkityksellistä informaatiota ainoastaan Etelä-Afrikan Outotecin osalta ja vain kahdelta vuodelta (2008 ja 2009). Sambian tai Ghanan osalta tietokannassa ei ole mitään taloudellisia tunnuslukuja. Tiedon puute koskee myös suurinta osaa muista Outotecin kehitysmaiden tytäryhtiöistä.

Finnwatch tapasi Outotecin talous- ja verojohtajat 3. kesäkuuta 2013. He kertoivat Outotecin harrastavan kansainvälistä verosuunnittelua kaikkien monikansallisten yritysten tavoin, mutta maksavan kuhunkin toimimaahansa lakisääteiset verot. Viesti on pitkälti sama kuin mitä Outotec sanoo vastuullisuusraportissaan.¹³¹

¹²⁸ Outotec 2013. *Maailman luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen*. Tilinpäätös 2012.

¹²⁹ Christian Aid 2008.

¹³⁰ Outotecin vuosikertomus 2013.

¹³¹ Outotec 2012.

Outotec kuitenkin kieltäytyi yleisen tiedonantokäytäntöönsä (*disclosure policy*) vedoten antamasta tietoja, joiden avulla veronmaksu olisi mahdollista varmistaa edes niiden maiden osalta, joissa tiedot ovat lähtökohtaisesti julkisia.¹³² Etelä-Afrikan lainsäädännön mukaan kaikkien yritysten tilinpäätöstietojen tulisi olla julkisia, Sambiassa ja Ghanassa ainoastaan listattujen yritysten osalta. Outotecin tytäryhtiöt näissä maissa eivät ole pörs-siyhtiöitä. Outotecin tilinpäätöksestä selviävät emoyhtiön omistamat tytäryhtiöt mutta ei tarkkaa omistuskaaviota.

Etelä-Afrikan tytäryhtiö (Outotec RSA PTY Ltd) toimii alueellisena myynti-, asiantuntija- ja palvelukeskuksena, joka palvelee Outotecin toimintoja koko Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Yhtiön ilmoituksen mukaan tytäryhtiössä työskenteli yhtiön antaman tiedon mukaan vuoden 2013 lokakuussa 213 asiantuntijaa.¹³³ Sillä on sivukonttori myös Sambiassa. Lisäksi Outotecilla on tilinpäätösten mukaan Etelä-Afrikassa toinen tytäryhtiö nimeltään Larox SA (PTY) LTD.

Saharan eteläpuolisen Afrikan tytäryhtiöiden liikevaihto vuonna 2012 oli 153,9 miljoonaa euroa.

Outotec RSA PTY Ltd:n liikevaihdosta löytyy Orbiksesta merkintöjä vuosilta 2008 ja 2009, mutta luvut ovat mittakaavaltaan niin suuria (miljardeja dollareita) että ne ovat väistämättä virheellisiä.¹³⁴ Verojen maksua tai rahoitusjärjestelyitä ei tämän tiedon perusteella pysty arvioimaan. Larox-yhtiöstä Orbis-tietokannassa ei ole lainkaan taloudellisia tunnuslukuja.

Etelä-Afrikassa tilinpäätöstietojen tulisi olla julkisia. Teimme maan kaupparekisteriin

(Companies and Intellectual Property Commission, CIPC) tietopyynnön Outotecin toimintojen osalta vuodesta 2007 alkaen.¹³⁵ Usean lisätiedustelun jälkeen kaupparekisterin edustaja ilmoitti, ettei Outotecin Etelä-Afrikan tytäryhtiö ollut tehnyt minkäänlaista tilinpäätösraporttia heille koko maassa olonsa aikana.¹³⁶

Vastasimme viestin olevan outo, sillä Finnwatchin oli Orbis-tietokannan avulla onnistunut hankkia Outotecin vuosien 2008 ja 2009 liikevaihtotiedot, jotka tietokannan mukaan oli rekisteröity CIPC:hen. Kun Outotecin Etelä-Afrikan-toiminnan volyymi on ilmeisesti lisäksi kasvanut viime vuosina, olisi erikoista jos minkäänlaisia raportteja ei olisi olemassa myös ainakin vuosilta 2010–2012. Etelä-Afrikan viranomaiset kuitenkin totesivat jatko-tiedusteluihimme, ettei mitään tietoja ollut saatavilla.¹³⁷

Finnwatch törmäsi vastaavaan tietomuuriin myös Sambiassa ja Ghanassa. Sambian lainsäädäntö velvoittaa maan viranomaiset julkistamaan tilinpäätöstietoja ainoastaan paikallisesti listautuneiden yritysten osalta.¹³⁸ Tällais-tenkin yritysten tilinpäätösten julkisuudessa on ollut huomattavia puutteita.¹³⁹ Päätimme tiedustella, antaisivatko paikalliset viranomaiset tietoja käyttöömmee. Sambian yritystietorekisteriä ylläpitävä PACRA (Patents and Companies Registration Agency) ilmoitti Finnwatchille tietojen olevan julkisia, mutta nähtävillä ainoastaan paikan päällä.

Finnwatch sopi paikallisen asianajajan kanssa että tämä kävisi PACRassa ja pyytäisi nähtävään kaikki Outotecia koskevat asiakirjat viimeisten kymmenen vuoden ajalta. Hän sai kuitenkin nähtävään vain yksinkertaisen rekisteriotteen, josta käy ilmi yrityksen nimi,

132 Kotisivuillaan yhtiö ilmoittaa julkaisevansa ainoastaan emoyhtiötä ja liiketoiminta-alueita koskevia tietoja. "Taloudellisia tietoja tai tunnuslukuja ei julkaista muista yksiköistä, paikallisista yhtiöistä tai muista juridisista yhtiöistä kuin Outotec Oyj:stä." <http://www.outotec.com/fi/Sijoittajille/Tiedotuspoliittika/Taloudelliset-raportit/>

133 Ks. Outotecin kotisivut <http://www.outotec.com/en/Contacts/Africa/South-Africa/Outotec-Centurion/>.

134 Outotec viittasi tähän tekstiin antamissaan kommentteissa yllä mainittuun Saharan eteläpuolisen Afrikan tytäryhtiöiden yhteenlaskettuun liikevaihtoon, mutta ei antanut tarkempia tietoja Etelä-Afrikasta.

135 Disclosure Information Requisition Form (M002), lähetetty 22.4.2013.

136 Sähköpostiviesti Etelä-Afrikan yhtiörekisterin (Companies and Intellectual Property Commission CIPC) työntekijältä Nkefi Nokoanelta, 27.5.2013.

137 Finnwatch lähetti useita sähköpostitiedusteluita CIPC:n Nkefi Nokoanelle ja Thulani Gulelle. Viesteihin ei vastattu. Lopulta tavoitimme asiasta vastaavan virkamiehen Thulani Gulen puhelimitse 13. kesäkuuta. Hän totesi edelleen, ettei näiden yhtiöiden nimillä löytynyt mitään tietoja.

138 Swedwatch 2013.

139 Alueella toimivalta suurelta kansainväliseltä kansalaisjärjestöltä saatu tieto.

osoite, johtajat, toimiala ("tuonti ja vienti") sekä tieto siitä, että yritys on tehnyt Sambiassa vuosittaisen veroilmoituksen vuodesta 2002 lähtien. Paikallisia tilinpäätösraportteja koskeva sarake on tyhjä, eli sen mukaan niitä ei ole tehty tai tämä tieto ei ole julkista.

Finnwatch yritti selvittää yhtiön tietoja myös Sambian verohallinnon (Zambia Revenue Authority) kautta. Verohallinto pyysi jättämään kirjallisen tietopyynnön, minkä teimme paikallisen lakimiehen avustuksella. Tämän jälkeen lakimiehellemme kerrottiin, että koska Outotecin toiminta sijoittuu Copperbeltin maakuntaan, olivat sitä koskevat asiakirjat nähtävissä ainoastaan Kitwen kaupungissa muutaman tunnin matkan päässä pääkaupunki Lusakasta. Kitwessä lakimiehellemme annettiin asiakirjoja, joista kävi ilmi lähinnä Outotecin maksamia arvonlisäveroja. Arvonlisäverot eivät ole kiinnostavia arvioitaessa yhtiöiden veronmaksun vastuullisuutta, sillä kyse on tosiasiallisesti yhtiöiden asiakkaiden maksamista veroista, jotka yhtiö välittää valtiolle.

Koska asiakirjoista ei käy ilmi yhtiön liikevaihtoa, voittoa tai mitään muita merkityksellisiä taloudellisia tunnuslukuja, on veronmaksun oikeudenmukaisuuden arviointi niiden perusteella mahdotonta. Ulkomaisilla kansalaisjärjestöillä on ollut aiemmin hyvin samantyyppisiä kokemuksia tiedonsaannin hankaluudesta.¹⁴⁰ Vaikka tietoja pitäisi lakien mukaan saada, ei tämä välttämättä ole käytännössä mahdollista.

Ghanan yritysrekisteriä ylläpitää Registrar General's Department.¹⁴¹ Tiedustelimme sieltä puhelimitse Outotecia koskevia tilinpäätöstietoja. Meille kerrottiin, etteivät kysymämme tiedot ole julkisia. Selvitimme myös, muuttuisiko tilanne, mikäli edustajamme kävisi rekisteriviranomaisen luona henkilökohtaisesti. Paikallinen yhteistyökumppanimme tiedusteli tietoja yritysrekisteristä useaan otteeseen

140 Ruotsalainen Swedwatch-järjestö yritti syksyn 2012 ja kevään 2013 aikana selvittää neljän ruotsalaisyrityksen veronmaksua Sambiassa. Tehtävä osoittautui mahdottomaksi, sillä Atlas Copco, Ericsson, Sandvik ja SKF eivät suostuneet antamaan tutkijoiden käyttöön tarpeellisia tietoja, eikä Swedwatchin onnistunut hankkia Sambian viranomaisilta. Ks. Swedwatch 2013.

141 Ks. <http://www.rgd.gov.gh/>

Sambia kärsii laittomasta pääomapaosta

Sambia on erityisen kiinnostava maa, kun tarkastellaan menetyksiä joita veroparatiisitalous ja yhtiöiden aggressiivinen verosuunnittelu aiheuttaa kehitysmaille. Global Financial Integrity -tutkimuslaitos (GFI) arvioi Sambiasta poistuneen vuosina 2001–2010 noin 8,8 miljardia Yhdysvaltain dollaria laittomina rahavirtoina. GFI tarkoittaa laittomilla rahavirroilla rahaa, jonka ansaintatapa, rahansiirto tai sijoitustapa rikkoo jonkin maan lakeja. Se koostuu rikollisuudesta, korruptiosta ja yhtiöiden veronkierrasta.

Käytännössä ero laillisen verosuunnittelun ja laittoman veronkierron välillä on usein häilyvä. Vain harva tapaus tulee verottajan tietoon, ja näistä vielä harvempi julkisuuteen. Yleensä esimerkiksi siirtohinnoittelun vääristelystä on seurauksena verottajan määräämä oikaisu käytettyihin hintoihin.

Yhtiöiden kansainvälisten kauppahintojen vääristelyn osuus Sambian vajaan yhdeksän miljardin laittomasta pääomapaosta oli noin puolet, eli 4,9 miljardia dollaria. Summat ovat valtavia kun otetaan huomioon, että esimerkiksi vuonna 2011 Sambian koko bruttokansantuote oli 19,2 miljardia dollaria.¹⁴² GFI:n laskelmat perustuvat tulli- ja muista tilastoista tehtyihin arvioihin. Niiden avulla ei voida vetää johtopäätöksiä yksittäisiin aloihin tai yrityksiin liittyvästä veronkierrasta.

Sambian valtiovarainministeriö arvioi maan menettävän lisäksi vuosittain kaksi miljardia dollaria yhteisöveroja yritysten laillisen veronvälttelyn vuoksi. Valtaosa tästä liittyy kaivannaisteollisuuden paikallisten verojen minimointiin tähtääviin siirtohinnoittelukäytäntöihin.¹⁴³

142 Freitas 2012. Tiedot perustuvat julkaisuun Kar ja Freitas 2012

143 Bloomberg 2012.

kevään ja kesän 2013 aikana. Lopulta elokuussa selvisi, ettei mitään tietoja ollut saatavilla.¹⁴⁴

Outotecilla ei ole sen vuosikertomusten tytäryhtiölistauksen ja tilinpäätöstietojen perusteella mitään merkittävää toimintaa veroparatiiseissa. Outotecilla on kaksi tytäryhtiötä Alankomaissa, Outotec (Netherlands) B.V. sekä Outotec B.V. Kyseistä B.V.-yhtiömuotoa (Besloten Vennootschap, ei-listautunut rajavastuuyhtiö) käytetään yleisesti silloin, kun monikansallinen yhtiö haluaa esimerkiksi perustaa hollantilaisen holdingyhtiön verosuunnittelutarkoituksessa.¹⁴⁵ Outotecin hollantilaisten tytäryhtiöiden taloudellinen toiminta on kuitenkin ollut pienimuotoista käytävissä olevien, osin puutteellisten tietojen perusteella. Tytäryhtiöiden omistusrakenteet on järjestetty pääosin suoraan suomalaisen emoyhtiön alle.

Koska Outotec toimittaa kaivosteollisuuden tarvitsemaa tekniikkaa, on patenteilla keskeinen rooli sen liiketoiminnassa. Luvussa kuusi näimme, että patenttien ja muiden aineettomien oikeuksien avulla tehtävä verosuunnittelu on yksi kolmesta keskeisestä mekaniismista, joilla yritykset siirtävät voittoja matalan verotuksen maihin. Outotecillä on vuoden 2012 vuosikertomuksensa mukaan lähes 6 300 kansallista patenttia. Patenttien ja muiden aineettomien hyödykkeiden (esimerkiksi tavaramerkit) arvo vuoden 2012 konsernitiilinpäätöksessä nousi yli 100 miljoonaa euroon. Yhtiön oman ilmoituksen mukaan patenttien omistus on pääasiassa Suomessa.¹⁴⁶ Tilinpäätöksen mukaan koko konsernin omistamien aineettomien hyödykkeiden ja Suomen emoyhtiön omistamien aineettomien hyödykkeiden omistus jakaantuu taulukon 10 mukaan.

144 Christian Aid Ghanan työntekijän Ernest Okyeren sähköpostiviesti Finnwatchille 20.8.2013.

145 Ks. esim. Dutch Business Network: The BV - A Private Limited Liability Company. http://www.dutchbusiness-network.com/_publisher/engine/publish.php?article=G87F7DG89GWW54D (7.8.2013); Hollannin yhtiömuodoista ja niitä koskevista säännöistä löytyy tietoa myös EU-komission sivuilta osoitteesta http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/files/annexes_accounting_report_2011/netherlands_en.pdf (7.8.2013)

146 Outotecin antamat kommentit tähän tekstiin.

Taulukko 10. Outotec Oyj:n aineettomien hyödykkeiden arvo (miljoonaa euroa)¹⁴⁷

	2012	2011	2010	2009
Koko konserni	335	286,8	223,8	170,2
Emoyhtiö Outotec Oyj	47,7	30	15,9	18,3

Suurin osa aineettomien hyödykkeiden omistuksesta on siis sijoitettu muualle kuin Suomeen. Patenttien osuus kaikista konsernin omistamista aineettomista hyödykkeistä on kuitenkin melko pieni. Esimerkiksi vuonna 2012 sisäisesti tehtyjen ja hankittujen patenttien yhteisarvo oli 14,3 miljoonaa euroa. Luvusta puuttuvat yritysostojen kautta yhtiöön tulleiden patenttien arvo, sillä sitä ei saa selville tilinpäätöksistä. Sisäisesti luotujen ja hankittujen patenttien arvo mahtuu kuitenkin jokaisena tarkasteluvuotena helposti emoyhtiön suoraan omistamien aineettomien oikeuksien kokonaisarvoon.

Finnwatchilla ei siis ole syytä epäillä Outotecin syyllistyneen vastuunäkökulmasta kyseenalaiseen verosuunnitteluun. Toisaalta niin kauan kuin kattavia maakohtaisia tietoja ei ole saatavilla, ei ole myöskään mahdollista vahvistaa yrityksen ilmoitusta siitä, että se maksaa jokaiseen toimimaahansa verot siellä tapahtuvan tosiasillisen arvonlisäyksen mukaisesti. Sama pätee kaikkiin muihinkin monikansallisiin yrityksiin, jotka eivät kerro toiminnastaan maa- ja hanketasolla.

Outotecin esimerkki havainnollistaa, kuinka läpinäkymätöntä monikansallisten yritysten toiminta on. Samalla se osoittaa, että tiedonsaannin ongelmat eivät koske vain veroparatiiseja. Toimivan tiedonvaihdon tiellä on paljon teknisiä ja hallinnollisia esteitä myös kehitysmaissa.

Esimerkki antaa tukea vaatimuksille velvoittaa monikansallisia yhtiöitä julkaisemaan kattava maakohtainen raportti keskeisistä taloustiedoista kaikissa maista joissa niillä on toimintaa. Tällä hetkellä esimerkiksi EU:ssa on vireillä maakohtaisten tietojen ilmoittamiseen velvoittavia lakiuudistuksia, mutta niiden kattavuus ei Finnwatchin arvion mukaan ole riittävä verojen maksun oikeudenmukaisuuden arviointiin (ks. laatikko EU ja Yhdysvallat laajentavat maakohtaista talousraportointia)).

147 Outotecin vuosikertomus 2012, s. 62 ja 35;

Kaivostoimintaa Sambhiassa. Kaivosalan yhtiöiden aggressiivinen verosuunnittelu ja yhtiöiden saamat verohelpotukset ovat herättäneet paljon keskustelua monessa kehitysmaassa. Kuva: MM-J.

EU ja Yhdysvallat laajentavat maakohtaista talousraportointia

Euroopan unioni hyväksyi huhtikuussa 2013 uudistukset kirjanpito- ja avoimuusdirektiiveihin. Mittavat direktiivipaketit pitivät sisällään vaatimuksen verojen aiempaa tarkemmasta raportoinnista maittäin ja yksittäisissä hankkeissa. Vaatimus koskee öljy-, kaasu- ja kaivosalan yrityksiä sekä metsäyhtiöitä, jotka toimivat aarniometsäalueilla. Niiden tulee jatkossa raportoida entistä tarkemmin veronmaksustaan.

Kansalaisten on siis jatkossa hieman helpompi valvoa joidenkin suuryritysten rahavirtoja. Kontrolli toimii myös toiseen suuntaan. Korruptoituneiden hallintojen on aiempaa vaikeampaa vetää välistä verotuloja, jotka kuuluisivat esimerkiksi paikallisten yhteisöjen käyttöön.

EU:n lainsäädännön taustalla on Yhdysvaltojen massiivinen finanssikriisilainsäädäntö Dodd-

Frank Act, jonka kongressi hyväksyi vuonna 2010. Dodd-Frank Actiin sisältyi vaatimus öljy-, kaasu- ja kaivosalan yhtiöiden maa- ja hankekohtaisesta veroraportoinnista.

Yhtiöiden rahavirtojen läpinäkyvyyttä ajavat järjestöt, kuten Global Witness, Publish What You Pay ja Tax Justice Network, ovat puolestaan ajaneet EU:n ja Yhdysvaltojen malleja laajempaa maa- ja hankekohtaista rahavirtojen avoimuutta (ks. luku 10). Maakohtaista kirjanpitoa on esitetty sisällytettäväksi myös tätä kirjoittaessa käsiteltävään Non-financial reporting (NFR) -direktiiviin.

Kattavassa maakohtaisessa raportoinnissa monikansalliset yritykset raportoisivat paitsi maksamansa verot, myös tulonsa, tytäryhtiöidensä nimet ja muut keskeiset taloustietonsa.

10. Yhteenveto

Tässä selvityksessä käsitellyt esimerkkita-paukset nostavat esiin neljä keskeistä johtopäätöstä. Ensimmäinen huomio on, että tiedonsaanti yhtiöistä on liian vaikeaa. Toiseksi Outotecin tapausesimerkki tuo esiin, että myös ilman veroparatiisien käyttöä voi tehdä menestyvää liiketoimintaa.

Kaksi viimeistä johtopäätöstä tähtäävät ongelmien korjaamiseen. Yhtiöiden tulisi ottaa veronmaksu vahvemmin mukaan niiden vastuulinjauksiin. Kansainvälisellä ja kansallisella sääntelyllä tulisi vaatia lisää avoimutta yhtiöiden rahavirtoihin. Maakohtaisen talousraportoinnin edellyttäminen yrityksiltä on keskeisin tätä tarkoitusta palveleva aloite. Myös kuntien tulisi ottaa vastuullinen veronmaksu nykyistä vahvemmin huomioon esimerkiksi silloin, kun ne miettivät julkisilla varoilla toteutettavien palvelujen ulkoistamista.

TIEDONSAANTI ON LIIAN VAIKEAA

Ensimmäinen, perustavanlaatuinen ongelma koskee tiedonsaantia yhtiöiden veronmaksusta ja muista keskeisistä taloustiedoista. Veroparatiisien salaisuuslait ovat merkittävän tiedonsaannin este. Toisaalta tiedonsaanti yritysten toiminnasta on hankalaa myös monista maista, joissa ei ole veroparatiisityyppisiä salaisuuslakeja. Attendon omistavasta rahastosta ei saatu riittävästi tietoa Jersey salaisuuslakien vuoksi.

Analyysi Outotecin veronmaksun vastuullisuudesta jäi osin puutteelliseksi, koska monilla kehitysmailla ei ole toimivaa tilinpäätösrekisteriä. Keskituloisillakaan kehitysmailla ei yleensä ole sähköisiä palveluita tilinpäätöstietojen tilaamiseen.

Outotecin tapauksessa tilinpäätöstietoja ei saatu Saharan eteläpuolisen Afrikan maista edes paikan päältä paikallisten juristien avulla. Lain mukaan tietojen olisi pitänyt olla saatavissa. Epäselvyys jäi siitä, oliko yhtiö jättänyt tiedot toimittamatta vai kieltäytyivätkö viranomaiset luovuttamasta niitä.

Kehitysmaissa toimiville luonnonvaroja hyödyntäville yhtiöille kehitetty vapaaehtoinen raportointijärjestelmä niiden maksamista veroista ei ole tuonut avoimutta yhtiöiden rahavirtoihin (ks. luku Veronmaksu yritysvastuukysymyksenä).

EU:ssa ja Yhdysvalloissa aletaan pian vaatia laajempaa pakollista raportointia luonnonvaroja hyödyntävien yritysten veronmaksusta kehitysmaissa. Molempien aloitteiden tähtäin on korruption torjunnassa eivätkä ne riitä tuomaan tehokasta avoimutta yhtiöiden veronmaksuun.

MYÖS ILMAN VEROPARATIISEJA VOI MENESTYÄ

Toinen huomio on, että menestyvää kansainvälistä liiketoimintaa voi tehdä käyttämättä veroparatiisitytäryhtiöitä ja maksamalla veroja korkealla efektiivisellä verokannalla. Tähän tulokseen tulimme Outotecin osalta niiden tietojen perusteella, joita saimme yhtiön toiminnasta. Analyysi jäi tosin osin kesken, koska maakohtaiset taloustiedot jäivät uupumaan monesta maasta jossa yhtiöllä on merkittävää toimintaa. Esimerkki korostaa joka tapauksessa sitä, että veronmaksuun ja sen vastuullisuuteen liittyy aitoja arvovalintoja.

Outotecin osalta selvisi, että yhtiö ei käytännössä hyödynnä veroparatiiseja toiminnassaan. Ainoa poikkeus tähän oli kaksi Alankomaihin rekisteröityä tytäryhtiötä, mutta kumpikaan niistä ei harjoita merkittävää liiketoimintaa. Lisäksi yhtiön korkea efektiivinen veroaste viittaa vastuulliseen veronmaksuun ainakin Suomessa. Tiedonsaannin vaikeus kehitysmaista esti kuitenkin arvioimasta, maksaako Outotec veroja kaikkiin maihin joissa sillä on liiketoimintaa.

TARVITAAN SITOVIA SÄÄNTÖJÄ

Toimivan tiedonsaannin varmistaminen edellyttää sitä, että Suomi ajaa vahvasti yrityksille pakollista maakohtaista

raportointivelvollisuutta niiden maksamista veroista ja muista keskeisistä taloustiedoista. Julkisen sektorin tulee ottaa verotuksen vastuukysymykset paremmin huomioon myös muussa päätöksenteossa. Esimerkiksi terveydenhuollon ulkoistamista on Suomessa tuettu monin tavoin julkisilla varoilla ilman, että oltaisiin tehty analyysiä alan verokäytännöistä ja niiden aiheuttamista veromenetyksistä valtiolle ja kunnille.

Attendon tapaus havainnollistaa näitä vaatimuksia. Attendo ilmoitti keväällä 2012 luopuvansa konsernilainojen avulla tekemästään verosuunnittelusta. Attendon omistava pääomasijoitusyhtiö osakkaineen oli myöntänyt luxemburgilaiselle konserniyhtiölle niin sanottuja hybridilainoja, jotka luxemburgilaisyhtiö lainasi eteenpäin kovalla 15 prosentin korolla ruotsalaiselle konserniyhtiölle. Ruotsin Attendo vastasi puolestaan lainoituksesta Suomen Attendolle. Käytäntöä harjoitettiin samaan aikaan, kun yhtiö laajensi yhteistyötään julkisen sektorin kanssa Suomessa ja muissa Pohjoismaissa.

Nyt konsernilainaus on lopetettu, mutta keskustelua Attendon verosuunnittelusta ei ole kuitenkaan vielä käyty loppuun. Konsernin velkaa kasvatettiin syksyllä 2013 edelleen, kun omistajat ottivat yhtiöstä ulos miljardin kruunun osakepalautukset. Lisäksi liiketoiminnaltaan hyvin kannattavan yhtiön vahva velkavetoisuus herättää edelleen kysymyksiä siitä, miksei investointeja makseta yhtiön tekemistä voitoista.

Laaja maakohtainen talousraportointi on ainut aidosti toimiva aloite tuoda lisää läpinäkyvyyttä yhtiöiden veronmaksuun. Kattava maakohtainen raportointi antaisi eri maiden viranomaisille ja kansalaisille mahdollisuuden arvioida yritysten veronmaksun ja rahoitusjärjestelyiden laillisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Sen tulisi sisältää tiedot yhtiön liikevaihdosta, voitoista, henkilöstömäärästä, palkkakustannuksista ja veroista kunkin toimimaan osalta eriteltyinä. Lisäksi tulisi julkaista konsernin täydellinen yhtiörakenne. Näin monikansallisten yritysten toimintaa voitaisiin arvioida ja verotusta toimeenpanna tehokkaammin ja oikeudenmukaisemmin kuin nykyään.

Avoimuus olisi myös paikallisten yritysten ja verotuksen vastuullisuuteen panostavien suuryritysten etu. Se pakottaisi veronkiertoa tai aggressiivista veronvälttelyä harjoittavat yritykset muuttamaan toimintaansa ja puhdistaisi asianmukaisesti toimivat yritykset aiheettomilta epäilyiltä.

VEROTUS VASTUULINJAUKSIIN

Vain hyvin harva yhtiö käsittelee verotusta vastuuraportoinnissaan. Suuret yritykset julkaisevat tyypillisesti laajoja raportteja yhteiskunta- ja ympäristövastuustaan, mutta veronmaksusta puhuminen on vastuukeskusteluissa edelleen uusi asia. Silloin kun asiaa käsitellään, jää veronmaksu usein vain maininnaksi.

Outotec käsittelee vastuullisuusraportissaan veronmaksua laajemmin kuin monet muut yhtiöt. Yhtiö toteaa englanninkielisessä raportissa ”hallinnoivan verotukseen liittyvän velvollisuuksiaan vastuullisesti ja kestävästi”. Tämä tarkoittaa yhtiön mukaan sitä, että yhtiö maksaa kaikki valtioiden vaatimat verot pykälien mukaan. Yhteensä veroja maksetaan 26 maahan. Lisäksi Outotec sanoo rakentavansa verosuunnittelunsa operatiivisten eli tuotannolliseen toimintaan osallistuvien yhtiöiden varaan.¹⁴⁸ Veroparatiisiyhtiöiden puute Outotecin yhtiörakenteessa antaa tukea tälle väitteelle.

Attendo käsittelee verotusta lyhyesti vuosikertomuksessaan. Siinä se toteaa maksavansa veroja pykälien mukaan maihin, joissa konsernilla on liiketoimintaa. Samalla yhtiö huomauttaa verokysymysten monimutkaisuudesta ja tulkinnanvaraisuudesta. Attendon omistusta hallinnoivalla IK Investment Partners -pääomasijoitusrahastolla ei ole minäkäänlaisia julkisia vastuullisuuslinjauksia.

Pitkällä aikavälillä luonnollinen askel olisi siirtyä kohtelemaan monikansallisia yrityksiä enemmän yhtenä kokonaisuutena myös verotuksellisesti. Kattavien maakohtaisten verotietojen pohjalta olisi mahdollista myöntää valtioille verotusoikeuksia yrityksen tosiasiallisen taloudellisen toiminnan

¹⁴⁸ Outotec 2012, 49.

mukaan. Verotus perustuisi valtioiden kesken sovittuun laskentakaavaan. Kukin valtio voisi soveltaa omaan osuuteensa haluamaansa yhteisöverokantaa.¹⁴⁹

Periaate on samankaltainen kuin OECD:n määrättyihin siirtohinnoittelutilanteisiin suosittelema niin sanottu voitonjakomenetelmä. Vastaava järjestely on jo käytössä esimerkiksi tietyissä Yhdysvaltain osavaltioissa.¹⁵⁰ Suomessakin konsernien yritysverotulot jaetaan kuntien välillä sen mukaan, missä kunnassa konsernin henkilökunta työskentelee.¹⁵¹ Aloitteesta on käyty pitkään keskustelua EU:ssa, mutta eteneminen on ollut hidasta sillä päätöksenteko veroasioissa vaatii jäsenvaltioiden yksimielisen hyväksynnän.

149 Action for Economic Reforms ym. 2013.

150 Action for Economic Reforms ym. 2013.

151 Finér 2012.

11. Suositukset

SUOSITUKSET YRITYKSILLE

- Yritysten veronmaksun tulee kuvastaa yrityksen taloudellista toimintaa. Verot tulee maksaa eri toimimaissa niissä tapahtuvan tosiasiallisen aktiviteetin ja arvonlisäyksen mukaisesti.
- Yhtiöiden tulee noudattaa verosuunnittelussaan paitsi lain kirjainta myös sen tavoitetta. Puutteellisen sääntelyn luomia porraanreikiä ei hyödynnetä lakien ja sääntöjen tavoitteiden vastaisten veroetuuksien hankkimiseen.
- Yhtiöllä tulee olla julkinen verostrategia tai -ohjesääntö, jonka valmistelussa tulee osallistaa keskeisiä sidosryhmiä, ja sen tulee tiedottaa veronmaksustaan avoimesti ja ymmärrettävästi.
- Yhtiöiden tulee julkistaa maksamansa verot, voitot, liikevaihto, konsernin sisäiset rahoitusjärjestelyt, palkat ja työntekijäiden määrä maittain.
- Yhtiöiden tulee pidättäytyä hyödyntämästä veroparatiiseja, salaisuusvaltioita tai läpinäkymättömiä omistusmuotoja veronvälttelytarkoituksessa.
- Yhtiöiden tulee julkistaa konsernirakenteensa sekä tosiasialliset omistajansa ja edunsaajansa.
- Yhtiöt eivät saa väärinkäyttää valta-asemaansa epäreilujen tai hyvistä verokäytännöistä poikkeavien veroetuuksien saavuttamiseksi, kun ne neuvottelevat valtioiden kanssa. Yhtiöiden ja toimintamaiden välisten sopimusten tulisi olla tasapainoisia sekä hyödyllisiä ympäröivän yhteiskunnan kannalta.

PÄÄTTÄJILLE

- Suomen tulee ajaa aktiivisesti laajaa maa-kohtaista talousraportointia kaikille yrityksille EU:ssa.
- Tiedonsaantia yrityksen omistajista ja taloustiedoista tulee vahvistaa turvaamalla helppo ja kattava tiedonsaanti yritysten omistajista ja kansallisista taloustiedoista.
- Vastuullinen verotus tulee ottaa nykyistä paremmin huomioon valtionyhtiöissä ja kaikilla politiikkasektoreilla.

KANSALAISILLE

- Kansalaisten tulee vaatia yrityksiltä lisää tietoa niiden veronmaksun vastuullisuudesta.
- Kuluttamisessa on syytä suosia yrityksiä, jotka ottavat vakavasti veronmaksun vastuukysymyksenä.

Lähteet

- Action Aid (2011). *Tax responsibility. The business case for making tax a corporate responsibility issue*.
- Action for Economic Reforms ym. (2013). *No more shifty business*. 58 kansalaisjärjestön kannanotto OECD:n raporttiin. Saatavilla osoitteesta <http://www.finnwatch.org/images/no%20more%20shifty%20business%20-%20a%20response%20from%20civil%20society%20on%20beps.pdf>. Luettu 21.9.2013.
- Attendo (2012). *Årsredovisning och koncernredovisning 2011*, http://www.attendo.com/PageFiles/696/Annual-report_Attendo%20AB_2011_Final.pdf
- Attendo (2012b). *Information om Attendos skattestruktur*. Lehdistöiedote. Saatavilla osoitteesta <http://www.attendo.com/sv/se/om-attendo/Attendos-pressrum/Pressmeddelanden/Information-om-Attendos-skattestruktur/>. Luettu 27.9.2013.
- Attendo (2013). *Årsredovisning och koncernredovisning 2012*. http://www.attendo.com/PageFiles/696/Annual-report-Attendo-AB-2012_Final.pdf
- Bloomberg (2012). *Zambia Says Tax Avoidance Led by Miners Costs \$2 Billion a Year*. Bloomberg 25.11.2012. Saatavilla osoitteesta <http://www.bloomberg.com/news/2012-11-25/zambia-says-tax-avoidance-led-by-miners-costs-2-billion-a-year.html>. Luettu 19.9.2013.
- Britannian parlamentti (2012). *Tax in Developing Countries: Increasing Resources for Development. Fourth Report of Session 2012–2013*. UK Parliament, House of Commons, International Development Committee. Saatavilla osoitteesta <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmselect/cmintdev/130/130.pdf>. Luettu 21.9.2013.
- Carey Olsen (2013): *A guide to funds and private equity in Jersey*. Saatavilla osoitteesta http://www.careyolsen.com/downloads/careyolsen_knowledge_funds_and_equity_brochure.pdf. Luettu 21.9.2013.
- CCFD-Terre Solidaire (2013). *Aux paradis des impôts perdus. Enquête sur l'opacité des 50 premières entreprises européennes*;
- Christensen, John ja Richard Murphy (2004). "The Social Irresponsibility of Corporate Tax Avoidance: Taking CSR to the bottom line". *Development*, 2004, vol. 47, issue 3.
- Christian Aid (2008). *Dearth and taxes: the true toll of tax dodging*. Saatavilla osoitteesta <http://www.christianaid.org.uk/images/deathandtaxes.pdf>. Luettu 17.9.2013.
- Christian Aid (2013). *Who pays the price? Hunger: the hidden cost of tax injustice*. Saatavilla osoitteesta <http://www.christianaid.org.uk/images/Who-pays-the-price-Hunger-the-hidden-cost-of-tax-injustice-May-2013.pdf>. Luettu 18.9.2013.
- Christian Aid ja IBIS (2012). *Principles for Corporate Responsibility on Tax*.
- Dagens Industri (2013). "Riskkapitalister plockar ut miljard ur vårdjätten" *Dagens Industri* 16.8.2013. <http://www.di.se/artiklar/2013/8/15/riskkapitalister-plockar-ut-miljard-ur-vardjatten/>. Luettu 18.10.2013.
- Eurodad (2012). *Exposing the lost billions. How financial transparency by multinationals on a country by country basis can aid development*. European Network on Debt and Development Eurodad. Saatavilla osoitteesta http://eurodad.org/uploadedfiles/whats_new/reports/cbc%20report.pdf. Luettu 18.9.2013.
- Euroopan komissio (2011). *Yritysten yhteiskuntavastuuta koskeva uudistettu EU:n strategia vuosiksi 2011–2014*. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Saatavilla osoitteesta <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:FI:PDF>. Luettu 18.9.2013.
- Euroopan komissio (2012). *Toimintasuunnitelma veropetosten ja veronkierron torjunnan tehostamiseksi*. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle. Saatavilla osoitteesta http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/tax_fraud_evasion/com_2012_722_fi.pdf. Luettu 18.9.2013.
- Euroopan komissio (2013a). *The fight against tax fraud and tax evasion*. Www-sivu. http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/tax_fraud_evasion/a_huge_problem/index_en.htm. Luettu 17.9.2013.

- Euroopan komissio (2013b). *Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus arvopaperitoimituksen parantamisesta Euroopan unionissa sekä arvopaperikeskuksista ja direktiivin 98/26/EY muuttamisesta*. COM(2012) 73 final, julkistettu 7.3.2013. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52012PC0073:fi:PDF>. Luettu 18.9.2013.
- Euroopan parlamentti (2013). *Mietintö veropetosten, veronkierron ja veroparatiisien torjunnasta*. Talous- ja raha-asioiden valiokunta. Julkaistu 2.5.2013 osoitteessa <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=%2f%2fEP%2f%2fNONSGML%2bREPORT%2bA7-2013-0162%2b0%2bDOC%2bPDF%2bV0%2f%2fFI>. Luettu 18.9.2013.
- EVCA (2010). *Private equity fund structures in Europe*. An EVCA Tax & Legal Committee Special Paper. European Private Equity and Venture Capital Association EVCA. Saatavilla osoitteesta <http://www.evca.eu/publications/PBPEFUND10.pdf>. Luettu 18.10.2013.
- Financial News (2012). "IK pays out €32m in dividends". Financial News 23.3.2012. <http://www.efinancialnews.com/story/2012-03-23/ik-dividend-pay-out?ea9c8a2de0ee111045601ab04d673622>. Luettu 18.9.2013.
- Finér, Lauri (2012). *Siirtohinnoittelu suomalaisessa käytännössä*. Maisterin tutkinnon tutkielma, yritys juridiikka, Aalto yliopiston kaupakorkeakoulu.
- Freitas, Sarah (2012). *What Billions in Illicit and Licit Capital Flight Means for the People of Zambia*. Financial Transparency Coalition. Julkaistu 13.12.2012 osoitteessa <http://www.financialtransparency.org/2012/12/13/what-billions-in-illicit-and-licit-capital-flight-means-for-the-people-of-zambia>. Luettu 19.9.2013.
- General Accounting Office (2008). *Large U.S. Corporations and Federal Contractors with Subsidiaries in Jurisdictions Listed as Tax Havens or Financial Privacy Jurisdictions*. GAO 2008. Saatavilla osoitteesta <http://www.gao.gov/assets/290/284522.pdf>. Luettu 18.9.2013.
- G8 (2013). *Lough Erne Declaration*. 18.6.2013. Saatavilla osoitteesta <http://www.gov.uk/government/publications/g8-lough-erne-declaration>. Luettu 17.9.2013.
- G20 (2013). *Communiqué. G20 Meeting of Finance Ministers and Central Bank Governors. Washington DC, 19.4.2013*. Saatavilla osoitteesta <http://www.g20.utoronto.ca/2013/2013-0419-finance.html>. Luettu 18.9.2013.
- Hanska, Jari (2011). Veronkiertotempu ja kuinka se tehdään. Jari Hanska, *Fifi.voima.fi*. <http://fifi.voima.fi/voima-artikkeli/2011/numero-3/veronkiertotempu-kuinka-se-tehdään>. Luettu 18.9.2013.
- Harakka, Timo (2011). *Verovarot veroparatiisiin*. A-Studio 28.11.2011. Käsikirjoitus saatavissa <http://timoharakka.blogspot.fi/2011/11/verovaroilla-veroparatiisiin.html>. Luettu 18.9.2013.
- Helsingin kaupunginhallitus (2013). *Helsingin kaupungin kirje valtioneuvostolle, valtiovarainministeriölle ja työ- ja elinkeinoministeriölle*. 10.6.2013. Saatavilla osoitteesta http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Esitys/2013/Halke_2013-06-10_Khs_23_EI/A13AA0C0-D4EF-4B84-B950-AD95FACCF94D/Liite.pdf. Luettu 18.9.2013.
- Helsingin sanomat (2012a). "Kauas verot karkaaivat". *Helsingin sanomat* 31.8.2012.
- Helsingin sanomat (2012b). "Attendo houkuttelee veroneuvoilla". *Helsingin Sanomat* 9.10.2012.
- Helsingin sanomat (2013a). "Urpilainen: Rahat pois veroparatiiseista". *Helsingin sanomat* 27.4.2013. <http://www.hs.fi/kotimaa/Urpilainen+Rahat+pois+veroparatiiseista/a1366956591454>
- Helsingin sanomat (2013b). "Hallintarekisteri etenee vastustuksesta huolimatta". *Helsingin sanomat* 1.6.2013. <http://www.hs.fi/talous/Hallintarekisteri+etenee+vastustuksesta+huolimatta/a1369977715362>. Luettu 18.9.2013.
- Helsingin sanomat (2013d). *Tekes jakaa miljoonattukia veroparatiisiyhtiöille*. Helsingin sanomat 9.3.2013. <http://www.hs.fi/talous/a1362731638801>. Luettu 24.9.2013.
- Hirvonen, Markku, Pekka Lith ja Risto Waden (2010). *Suomen kansainvälistyvä harmaa talous*. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan tilaaman harmaata taloutta käsittelevän tutkimuksen loppuraportti. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2010. <http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=mw16710124737147>. Luettu 18.9.2013.
- Iltalehti (2013). "Veroparatiisien kautta". *Iltalehti* 6.4.2013. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2013040616867200_uu.shtml. Luettu 18.9.2013.

- Kansainvälinen selvittelypankki (2009). "Treatment of hybrid securities", Kenneth Aberbach, *IFC Bulletin* 29, Bank for International Settlements BIS. Saatavilla osoitteesta <http://www.bis.org/ifc/publ/ifcb29n.pdf>. Luettu 18.10.2013.
- Kar, Dev ja Sarah Freitah (2012). *Illicit Financial Flows from Developing Countries: 2000–2010*. Global Financial Integrity. Saatavilla osoitteesta http://iff.gfintegrity.org/documents/dec2012Update/Illicit_Financial_Flows_from_Developing_Countries_2001-2010-HighRes.pdf. Luettu 19.9.2013.
- Kauppalähti (2013). *Markkina-arvot*. Www-sivu. <http://www.kauppalähti.fi/5/i/porssi/porssikurssit/markkinaarvot.jsp>. Luettu 30.6.2013.
- Kela (2013). *Sairausvakuutus*. Kelan tilasto-työryhmä. Saatavilla osoitteesta [http://uudistuva.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/ABID/311201133651AS/\\$File/Sava.pdf](http://uudistuva.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/ABID/311201133651AS/$File/Sava.pdf). Luettu 23.10.2013.
- Keskisuomalainen (2011). "Veronmaksuhalu loppahti". *Keskisuomalainen* 17.11.2011. http://media.ksml.fi/pdf/bonnier_ksml_mehilainen01.pdf. Luettu 16.10.2013.
- KPMG (2012): *Platform for Business*. KPMG Luxemburg. Saatavilla osoitteesta <http://www.kpmg.com/LU/en/IssuesAndInsights/Articles-publications/Documents/2012Luxembourg-Platform-for-Business.pdf>. Luettu 21.9.2013.
- KPMG (2013a). *Veromuutokset 2014 - 2017: Hallituksen kehysriihipäätökset*. <http://www.kpmg.com/fi/fi/ajankohtaista/uutisia-ja-julkaisuja/tax-flash/sivut/veromuutokset-2014-2017-hallituksen-kehysriihipaatokset.aspx>. Luettu 23.10.2013.
- KPMG (2013b). *Corporate tax rates*. Www-sivu. <http://www.kpmg.com/global/en/services/tax/tax-tools-and-resources/pages/corporate-tax-rates-table.aspx>. Luettu 18.9.2013.
- Kullas (2012). Hallintarekisteri tulee Suomeenkin. Emilia Kullas, *Talouselämä* 24.4.2012. <http://www.talouselama.fi/uutiset/hallintarekisteri+ tulee+suomeenkin/a2096296>
- Kuortti, Hannu (2013). Alustus Suomen Tax Justice Network -verkoston tilaisuudessa 19.3.2013.
- Le Monde (2013). "Suisse, Panama... Paris met à l'index dix-sept paradis fiscaux". Le Monde 27.5.2013. http://www.lemonde.fr/economie/article/2013/05/27/suisse-panama-paris-met-a-l-index-dix-sept-paradis-fiscaux_3418004_3234.html. Luettu 18.9.2013.
- Lomas, Ulrika (2013). *France Readies Tax Haven 'Black List'*. Lowtax.net 21.6.2013. Www-sivu. Saatavilla osoitteesta http://lowtax.net/asp/story/front/France_Readies_Tax_Haven_Black_List___61144.html. Luettu 24.9.2013.
- Maples & Calder (2012). *Ireland - A Leading Location for Holding and Managing Intellectual Property*. Www-sivu. 30.8.2012. Saatavilla osoitteesta <http://www.maplesandcalder.com/news/article/ireland-a-leading-location-for-holding-and-managing-intellectual-property-366/>. Luettu 24.9.2013.
- Mitchell, Austin ym. (2002). *No Accounting for Tax Havens*. Basildon, Association for Accountancy and Business Affairs.
- Mondaq (2012). "Germany: Tax Exemption Of Foreign Private Equity Funds In Germany". *Mondaq* 17.1.2012. Saatavilla osoitteesta <http://www.mondaq.com/x/161186/Corporate+Tax/Tax+Exemption+Of+Foreign+Private+Equity+Funds+In+Germany>. Luettu 18.10.2013.
- Murphy, Richard (2012). *Amazon, Google and Starbucks are struggling to defend their tax avoidance*. The Guardian, Comment is Free. 13.11.2012. Saatavilla osoitteesta <http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/nov/13/amazon-google-starbucks-tax-avoidance>. Luettu 4.10.2013.
- N360 (2013). *Attendokritiken missar målet*. Per Lindvall N360-www-sivustolla 27.8.2013. Saatavilla osoitteesta <http://n360.se/attendokritiken-missar-malet/>. Luettu 27.9.2013.
- OECD (1998). *Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue*. Saatavilla osoitteesta <http://www.oecd.org/tax/transparency/44430243.pdf>. Luettu 18.9.2013.
- OECD (2012). *Hybrid Mismatch Arrangements. Tax Policy and Compliance Issues*. Maaliskuu 2012. Saatavilla osoitteesta http://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/HYBRIDS_ENG_Final_October2012.pdf. Luettu 30.9.2013.
- OECD (2013a). *Addressing base erosion and profit shifting*. OECD Publishing.
- OECD (2013b). *Austria, Luxembourg and Singapore among countries signing-on to end tax secrecy*. Julkaistu 29.5.2013 osoitteesta <http://www.oecd.org/tax/austrialuxem->

- bourgangsingaporeamongcountriessigning-ontoendtaxsecrecy.htm. Luettu 18.9.2013
- OECD (2013c). *OECD Model Tax Convention on Income and on Capital - an overview of available products*. Www-sivu. <http://www.oecd.org/tax/treaties/oecdmtcavailableproducts.htm>. Luettu 18.9.2013.
- OECD (2013d). *List of Unco-operative Tax Havens*. Www-sivu. <http://www.oecd.org/countries/monaco/listofunco-operativetaxhavens.htm>. Luettu 18.9.2013.
- OECD (2013e). *Progress Report to the G20 Finance Ministers and Central Bank Governors : Global Forum Update on Effectiveness and Ongoing Monitoring*. Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes. Saatavilla osoitteesta <http://www.oecd.org/tax/2013-OECD-SG-Report-to-G20-Heads-of-Government.pdf>. Luettu 18.9.2013.
- Ouest-France (2013). *"Paradis fiscaux. Jersey placée sur la liste noire française"*. Ouest-France 29.8.2013. http://www.ouest-france.fr/actu/actuDet_-Paradis-fiscaux.-Jersey-placee-sur-la-liste-noire-francaise_6346-2223808_actu.Htm. Luettu 18.9.2013.
- Outotec (2012). *Sustainability Report 2012*. Saatavilla osoitteesta <http://www.outotec.com/en/Sustainability/Sustainability-report-2012/>. Luettu 27.9.2013.
- Pak, Simon ja John Zdanowic (2002). *US trade with the until World. An estimate of 2001 lost US federal income tax revenues due to over-invoiced imports and under-invoiced exports*". Saatavilla osoitteesta www.oss.net/dynamaster/file_archive/040318/50b167ce2b58f256cf8c2225aa4da82/OSS2003-01-09.pdf. Luettu 24.9.2013.
- Palan, Ronen, Richard Murphy ja Christian Chavagneux (2010). *Tax Havens: How Globalization Really Works*. Cornell University Press.
- Satakunnan sairaanhoitopiiri (2013). *Satakunnan psykiatristen palveluiden tuottaminen arvoon perustuen, ZAPPA-projekti*. Www-sivu. Saatavilla osoitteesta http://www.satshp.fi/portal/page?_pageid=106,139133&_dad=wportal&_schema=WPORTAL&p_calledfrom=1. Luettu 20.10.2013.
- Shaxson, Nicholas (2012). *Aarresaaret – miehet jotka varastivat maailman*. Into Kustannus.
- Sikka, Prem (2010). "Smoke and mirrors: corporate social responsibility and tax avoidance", *Accounting Forum*, Vol. 34, pp. 153-168.
- Sikka, Prem (2013). "Smoke and mirrors: Corporate social responsibility and tax avoidance – a reply to Hasseldine and Morris". *Accounting Forum*, vol 37, no 1.
- SustainAbility (2006). *Taxing issues. Responsible business and tax*. http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Sustainability_taxing_issues.pdf. Luettu 18.9.2013.
- SvD Näringsliv (2012a). "Savéns miljardvinster ska granskas". *SvD Näringsliv* 2.11.2012 http://www.svd.se/naringsliv/nyheter/sverige/miljardvinster-ska-granskas_7635790.svd. Luettu 18.9.2013.
- SvD Näringsliv (2012b). "Fler riskkapitalbolag under skatteluppen". *SvD Näringsliv* 1.11.2012 http://www.svd.se/naringsliv/branscher/bank-och-fastighet/fler-riskkapitalbolag-under-skatteluppen_7632566.svd. Luettu 18.9.2013.
- SvD Näringsliv (2013). "Ägare plockar ut miljard ur Attendo" *SvD Näringsliv* 16.8.2013. http://www.svd.se/naringsliv/branscher/vard-och-bioteknik/agare-plockar-ut-miljard-ur-attendo_8429220.svd. Luettu 18.10.2013.
- Swedwatch (2013). *Skattejakten. Var skattar företag med verksamhet i utvecklingsländer?* Saatavilla osoitteesta http://www.swedwatch.org/sites/default/files/rappport58_liten_0.pdf. Luettu 18.9.2013.
- Talouselämä (2012). "Verosuunnittelu pyörittää Stora Enson sellusampoja". *Talouselämä* 8.6.2012.
- Tax Justice Network (2011a). *The Methodology of the 2011 Financial Secrecy Index*. Saatavilla <http://www.financialsecrecyindex.com/documents/FSI-Methodology.pdf>. Luettu 18.9.2013.
- Tax Justice Network (2011b). *Introducing the 2011 Financial Secrecy Index*. Www-sivu. <http://www.financialsecrecyindex.com/>. Luettu 18.9.2013
- Tax Justice Network (2011b). *Financial Secrecy Index*. Www-sivu. <http://www.financialsecrecyindex.com/2011results.html>. Luettu 18.9.2013.
- The Guardian (2009). "Tax havens batten down as the hurricane looms". *The Guardian* 29.3.2009.
- The Guardian (2012). "Tax crackdowns threaten Channel islands". *The Guardian* 26.6.2012.

- The Guardian (2013). "Four in 10 might join consumer boycott over tax avoidance". *The Guardian* 10.6.2013.
- Tilastokeskus (2012). *Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla 2010*. Saatavilla osoitteesta http://www.stat.fi/til/stu/2010/stu_2010_2012-03-29_fi.pdf . Luettu 18.9.2013.
- Ulkoasianministeriö (2012). *Finnfundin kehityspoliittinen erityistehtävä sekä omistaja- ja kehityspoliittiset tavoitteet vuodelle 2013*. Muistio, päiväty 14.12.2012.
- UNDP 2011. *Illicit Financial Flows from the Least Developed Countries: 1990–2008*. Discussion Paper, May 2011. Saatavilla osoitteesta <http://content.undp.org/go/cms-service/download/publication/?version=live&id=3273649>. Luettu 21.9.2013.
- Urpilainen, Jutta (2013). Puhe 29.4.2013 Helsingissä järjestetyssä seminaarissa *Strengthening the fight against tax fraud and tax evasion; state of play and the way forward*. http://www.vm.fi/vm/en/04_publications_and_documents/03_documents/Urpilainen_speech_Tax_Event_2013-04-29_%284%29.pdf. Luettu 18.9.2013.
- Valtioneuvosto (2011). *Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma*. Valtioneuvoston kanslia 22.6.2011.
- Valtioneuvosto (2012a). *Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 65 §:n muuttamisesta*, HE 146/2012. Saatavilla osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2012/20120146>. Luettu 18.9.2013.
- Valtioneuvosto (2012b). *Valtioneuvoston periaatepäätös yhteiskuntavastuusta*. Valtioneuvosto 22.11.2012. http://www.tem.fi/yritykset/yhteiskuntavastuu/yhteiskuntavastuun_periaatepaatos. Luettu 18.9.2013.
- Verohallinto (2012a). *Satsaus siirtohinnoitteluun*. Verohallinnon tiedote 18.1.2012. Saatavilla osoitteesta http://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Tiedotteet/Satsaus_siirtohinnoitteluun%2819657%29. Luettu 18.9.2013.
- Verohallinto (2012b). *Verohallinnon siirtohinnoitteluhanke*. Siirtohinnoitteluhankkeen asiakasinfo 30.11.2012
- Verohallinto (2012c). *Verotarkastus Konserniverokeskuksessa*. Saatavilla osoitteesta www.vero.fi/fi-FI/Konserniverokeskuksen_asiakkuus/Verotarkastus_Konserniverokeskuksessa. Luettu 18.9.2013.
- VTT (2013). *VOPA – Vuorovaikutteinen perusturvan sähköinen palvelu- ja ohjausjärjestelmä*. Www-sivu. Saatavilla osoitteesta <http://www.vtt.fi/sites/vopa/index.htm>. Luettu 20.10.2013.
- Ylönen, Matti (2013). Kaksinaamaiset. *Voima* 6/2013. <http://fifi.voima.fi/voima-artikkeli/2013/numero-6/kaksinaamaiset>. Luettu 18.9.2013.

Finnwatch ry
Pääskylänrinne 7 B 62
00550 Helsinki
info@finnwatch.org
www.finnwatch.org